

אלה תולדות של משפחות ווייל, ברונשווייג, סלובס, יזרסקי

כתבה סימון סלובס

9.1.2015 – 13.1.1923

כ"ה טבת תרפ"ג – י"ח טבת תשע"ה

שבט תשע"ה

ספר זה שאנו מגישים לצאצאי אמנו וסבתנו הגדולה מרת סימון ע"ה. נכתב על ידה בשנתיים האחרונות לחייה מתוך רצון להנחיל לצאצאיה את תולדות המשפחה ושורשיה. על אף מאמצייה לסיים את הספר, לא זכתה לראותו נדפס בחייה. בודאי היא משקיפה משמים ושמחה שפרי עטה יצא לאור. זו הזדמנות להעלות על הכתב מקצת מאורחות חייה. סבתא התפללה שלא תהיה לנטל לאחרים לעת זקנתה, ותפילתה התקבלה. גילה האמיתי לא ניכר עליה. סבתא ניצלה מתנת שמים זו, לעשיית חסד עם זולתה. ברמת תמיר הנהלת המקום נהנתה מפעילותה הברוכה וממאור פניה. לנו לא נותר כי אם להתנחם בשם הטוב שהיה לה, ולהשתדל להמשיך בדרכה. תהיא נשמתה צרורה בצרור החיים.

תודת המשפחה נתונה לאחותינו הבכורה מלי, על עזרתה לסבתא בכתיבת הספר ועל טירחתה בהוצאתו לאור.

**לילדי: משה ודינה וכל הצאצאים,
ולילדי אחי תאו ז"ל: הדסה, אפרים, עלי, יאיר וכל הצאצאים.**

מבוא:

באופן כללי וטבעי יש קשר והמשכיות בין דור לדור. הילדים שומעים סיפורים מסבא-סבתא, דודים ודודות. אבל בגלל המלחמה והשוואה, הקשר הטבעי הזה ניתק ונראה לי היום, חשוב שאתם הצברים שלא הכרתם את החיים באירופה, תדעו מה המוצא של משפחותינו, איך חיו ובמה התעסקו אבות אבותינו. ברור שאני לא אכתוב עבודה מדעית על התקופות השונות, כך שזה יכול לגרום לאי דיוקים היסטוריים. מטרתי היא לתת לכם תמונה כללית. הרעיון לכתוב על שורשי משפחתנו, התגשם אצלי אחרי שמצאתי מסמך שכתב סבא רבא שלי בשם Seligman Hakatan bar Nausen Brunschwig בשנת 1869. את המסמך מסרתי למוזיאון היהודי בבאזל. המוזיאון אוסף חומר שקשור לחיים של היהודים בצפון שוויצריה, אלזאס ודרום גרמניה הידוע כחבל הריין. המסמך נכתב ביידיש דאיטדש. זו השפה שיהודי אלזאס דברו ביניהם.

הבית הראשון ב- Altkirch

החנות ב- Altkirch
לפני מלחמת העולם הראשונה

מ. David, Caroline, René, D. Weil

הבית השני

חינוך יהודי מסודר ומאורגן לא היה קיים. לפעמים, לקחו כמה כפרים ביחד מלמד שלימד את הבנים ונתן בשבת שיעורים למבוגרים. בעיר המחוז היה רב ואליו נשלחו הבנים שרצו להתקדם בלימודי קודש. מי שרצה להמשיך בלימודי קודש נסע, לגרמניה ולישיבות במזרח אירופה.

מהיכן באו יהודי אלזאס?

אין ספק שעם חורבן בית שני, הרומאים היגלו את היהודים לאיטליה כעבדים. במשך הזמן, היהודים קבלו רשות מצומצמת לגור בכל מערב אירופה. הנדודים היו גדולים, כי כל פעם כשפרצו פוגרומים, היהודים ברחו ממקום למקום. יותר מאוחר, יהודי מזרח אירופה הגיעו למערב. ידוע שכבר במאה העשירית, חיו יהודים באלזאס, צפון-שווייצריה, דרום גרמניה. חלק אחר של יהודי אלזאס, הם שרידים של יהודי גרוש ספרד. או שהם נדדו מהולנד לאלזאס או שהם הגיעו דרך דרום צרפת לחבל הריין. במאה ה-18 נפוליאון דרש שלכל אדם יהיה שם משפחה. מאוד מענין לחקור את המקור של השמות שהיהודים קיבלו. אפשר להבחין בקבוצות שונות של שמות. יש שמות שהם שמות מובהקים בעברית כגון: כהן ולוי. יש אחרים שהם קיצור של מילים עבריות כגון: כץ=כהן צדק או סגל=סגן לויים. קבוצה נוספת של שמות היא שמות על פי מוצא המשפחה והעיר ממנה הגיעו. לדוגמא: וורמסר: מוצא המשפחה מהעיר וורמס שנקראה בימי הביניים "וורמייזה".

הורי ידעו קרוא וכתוב בשפת היידיש דאיטדש שנכתב באותיות עבריות ומורכבת ממילים עבריות ומילים גרמניות – אלזאתיות. היום זו שפה מתה. אמי תרגמה את המסמך לאותיות לטיניות ועל סמך התרגום הזה הצלחתי לפענח כמעט את כל החסר, על אף שברור לי שהתרגום לא יכול לשמור על צביון השפה.

תראו מה כתב Seligman Hakatan אחרי הפוגרום כאשר שב הביתה וראה שאיבד את ביתו ואת כל רכושו. ולמרות הכל לא איבד את אמונתו בקב"ה, כפי שהוא כותב במסמך:

"הקב"ה עזר שוב ויעזור גם הלאה ושהקב"ה ישמור ולא ישלח לנו עוד דבר כזה".

בכדי להבין את המסמך, צריך להכיר מעט את הרקע ההיסטורי של יהודי אלזאס, צפון שווייצריה ודרום גרמניה. בשלושת הארצות האלו, שהם חבל אחד – חבל הריין, המצב והמעמד של היהודים היה דומה, למרות שכל חלק היה תחת שילטון אחר. עד אמצע המאה ה-19 היה אסור ליהודים לגור בערים הגדולות. פה ושם הם קבלו רשות לגור בעיירה ושם התפתח מרכז רוחני יהודי. בדרך כלל חיו כעשר משפחות בכפר קטן. הם היו בעלי מלאכה כגון: נגה, סנדלר וכו'. אבל חלק גדול התפרנס מעסק קטן. הם מכרו כל דבר שהיה נחוץ לחיי היום-יום. הם מכרו משרוק נעל עד לסירים ובדים. חלק נסע במשך השבוע עם סוס ועגלה מכפר לכפר ומכר את סחורתו. בדרך כלל היהודים היו עניים וחיו בדוחק.

שם נעוריה של אמי היה Brunshwig. לא ידוע מה מקור השם.
בני משפחת אבי ז"ל, היו לויים ובהיפוך אותיות התקבל השם "וייל".

היו פקידי רישום אנטישמיים שרשמו שמות גנאי ליהודים. השם הפרטי תמיד היה עברי או תרגום לידיש דאיטדש.
שושנה הפכה לרוזה וציפורה לפייגאלה. כשהורים התחילו לתת שם לועזי, בנוסף לשם העברי, הם הקפידו ששני
השמות יתחילו באותן האותיות. למשל: אפרים - ארתור. מנהג זה מקובל עד היום. ולא רק אצל יהודי מערב אירופה,
מצאתי את המנהג הזה גם אצל קרובי משפחה של בעלי באמריקה.

מס 1

101

Handwritten text in Hebrew script, likely a family record or genealogy. The text is written in a cursive style and is arranged in several columns. It appears to be a list of names and dates, possibly related to the family mentioned in the text above. The handwriting is somewhat faded and difficult to read in some places.

שרפו יותר ממאה בתים של יהודים. כשהיהודים חזרו לכפר כל הבתים היו הרוסים וכל מה שניתן היה לגנוב, המורדים לקחו. היהודים ביקשו ממשלת צרפת פיצוי על אבדן הרכוש אבל ניתקלו בסירוב מוחלט. זה בדיוק הסיפור של הפוגרום ש- Seligman ברוונשוויג מספר במסמך המשפחתי שלו: שם אבי Nausen Brunschwig (נתן), שמו של סבי Dofit Brunschwig (דוד) [הגדול=הבכור] ובנו Seligmaenle Brunschwig (שלמה) ואמא Sissele [מתוקה]. לו ל- Seligmaenle היו שלושה בנים ושלוש בנות. לבן הבכור קראו [אברהם] Fromel, לשני Brunschwig Leibeale [אריה] ואבי Nausen. Leibeale היה גר בעיר Belfort והיו לו שישה בנים ושתי בנות. הם היו יפי תואר, קראו להם "היהודים היפים". Belfort היתה לו חנות יפה עם סחורה. ולשני Fromel היתה אשה רעת לב ועצלנית בשם [שושנה] Reisele הממורמרת ז"ל. היו לו שני בנים: [אלכסנדר] Dofit, Sender ובת בשם ציפורה [Feigele]. הבנים עשו הרבה צרות להורי. בשבת, Dofit פרץ אל בית אבי ולקח לו 930 פרנק, ולא החזיר לו אף פעם. אני [Seligmaenle] לא רוצה לכתוב יותר על הדבר הזה. אבי Nausen Brunschwig היה איש ישר והגון. היה לו במשך 40 שנה חנות ב- Belfort והוא היה אהוב על כולם.

תרגום חופשי של המסמך מס' 1 שכתב ב-1869 Seligman Hakatan bar Nausen Brunschwig
הערה:

1. מצד אחד התרגום הוא מילולי עד כמה שאפשר, כך שהתוכן יהיה ברור. מצד שני רציתי שהצביון של השפה "הידיש דאיטש" ישמר.
 2. כל הישובים המופיעים במסמך הם כפרים או עיירות ב- Elsass.
 3. כאשר ישנו סימן שאלה פרושו שלא ניתן לקרוא או לפענח. הקדמה למסמך
- מצאתי תיאור היסטורי שמסביר למה ב-1848 פרץ פוגרום בכפר גרו 640 נפשות - הרוב היו יהודים.
- כבר כמה שנים יכול התבואה היה דליל מאוד, ז"א לאיכרים לא היה מה לאכול. נוסף לזה, יותר משנה ראש הכפר היה יהודי - אהרון מאיר - ושבעת חברי המועצה היו גם יהודים. שני הדברים ביחד גרמו לתסיסה אנטישמית וב-27.2.1848 התסיסה נגד היהודים הגיעה לשיאה. החוליגנים עשו מהומות, הגויים היותר מתונים ניסו לרסן את החוליגנים והרגו את אחד המנהיגים. אך במקום להרגיע את הרוחות, זה גרם בדיוק להפך. החוליגנים התחילו להתנקם ביהודים וכל האוכלוסיה היהודית ברחת בעיקר לשוויץ. המורדים

אנחנו היינו שבעה ילדים:

[טובה] Gittele, [חנה] Hanele, Seligmaenle, Ytzik [יצחק], Keile [יפה=מלה יונית], Sender (אלכסנדר) Sissele (מתוקה).

1. Gittele היתה נשואה לבן של Judel Ullman

2. Hanele היתה נשואה ל- Aaron Rueff

3. Sissele היתה נשואה ל- Herman Schwob מ- Montbeliard

4. אשתו של Seligmaenle, Violette Feie [סיגלית] מ- Hagenthal

5. Ytzik אשתו מ- Ligse

6. Sender כהן ואשתו [שושנה] Rose

7. Keile בעלה Feivel Hauser

אמא של Nausen נתן היתה Adler [Josephine] Bessele, הבת של Leib Adler ו- Sohrele Blum [שרה], אחות של משפחת

Kahn [Blum]? מ- Altkirch. סבא שלה היה Reb Jtzik der Wunder Rebbe איש מלומד מאוד שדיברו עליו במרחקים. היו לו

שני בנים ובת אחת. קודם Sohrele [הסבתא שלי]. אחר כך Leib, ו- Dodderle [Theodor] ו- [חנה] Hahne. ל- Sohrel שלי היו

4 ילדים: [יוסף] Safel, Bessele, Salmele [Salomon] ו- Hanele היתה נשואה [?] ל- Breugel Ullman מ- Montbeliard.

אחר כך Safel היה ב- Fallon חייל אצל נפוליאון הזקן. ל- Salmele היה מפעל קטן ליצור שעונים ב- Besancon והוא היה

עשיר מאוד. חמשת ילדיו עברו לגור ב- Paris [?] הבן הבכור, אשתו, חיה עוד עם 3 ילדים והם היו עשירים מאוד.

אצל המשפחות Rueff+Bigar. הן היו שם שבועיים. ביום שישי אני ועוד כמה גברים חזרנו הביתה: הכל היה הרוס, ואף בית לא היה שלם, ולא נשאר לי כלי בית, לא רהיטים, לא בגדים, בקיצור לא נשאר כלום. קצת סחורה היתה [מוסרתת?] אבל לא הרבה. כמה מהדברים קיבלתי בחזרה אבל לא הרבה והייתי חייב להתחיל הכל מחדש. הקב"ה עזר שוב ויעזור גם הלאה. יהיו לנו עוד זמנים טובים.

מכרנו הרבה סחורה. בפסח הלכתי עם אשתי ועם בני הבכור Borisch - ברוך, למחותנים שלי ב- Hagenthal לכל החג כי לא היה לנו שום דבר. הקב"ה עזר לנו שוב, ב"ה חיתנו את חמשת ילדינו.

שה' ישמור ולא ישלח לנו עוד פעם דבר כזה.

Duermenach 1869, Seligman Hakatan bar Nausen
Brunschwig

בשנת 1842 התחתנתי. בשנת 1848 פרץ פוגרום. ביום שני בערב נורה למוות "גוי" אחד מ- Steinsalz. כך שאנחנו ברחנו, אני, Aaron Rueff ו- Sender. הלכנו ללון אצל הסנדלר ב- Bouxwiler. הם קיבלו אותנו יפה. באותו הלילה התושבים של Duermenach כבר בזזו בכל מקום. למחרת שלחנו "שיגיץ" כדי שהוא יסתכל מה נעשה שם. הוא חזר והביא לי מנורת לילה קטנה וגם קופסה קטנה עם מחטים ואמר שכל החנות רוקנה. חזרנו הביתה אבל פחדנו. Sender טיפס לבית אבי והוציא משם כובע וראי והעביר את הדברים האלו לנגה. אני רציתי ללכת לחנות אבל בדרך פגשנו שני גויים מ- Steinsalz ולהם היתה חרב. חזרתי והלכנו שוב ל- Bouxwiler ולקחנו כלי רחצה. כולנו הלכנו דרך היער ל- Rodersdorf ול- Metzlerle. אבי ואמי היו שם ביחד עם מוישלה ואשתו. למחרת אני ו- Aaron הלכנו לחפש את נשותינו בכמה כפרים בשוויץ. בבאזל מצאנו אותן באכסניה. אחר-כך, סידרתי אותן

סבא שלי
ליאופולד יהודה לב ברונשוויג
ואשתו הלן

שורשים והיסטוריה של משפחות Brunswick+Blum

מבוא:

בתמונה עמק הקהילות ביד ושם, תמצאו את שמות הקהילות היהודיות שבאלזאס. הקהילה הגדולה שטרסבורג וכפרים נוספים שבהם גרו יהודים. כמו כן הכפרים Altkirch+Duermenach שבהם נטועים השורשים של משפחת Brunswick. בצילום מופיע הכפר Biesheim בו אני נולדתי. אבל יש טעות בכיתוב וצריך להיות Bischeim

חסר בצילום הכפר Hatten שהוא צפוני יותר, משם השורשים של משפחת Weil.

מאין לי כל הנתונים, התאריכים ומקומות הלידה וקבורה של אבות אבותינו?

את רוב הנתונים שאבתי ממסמכים שהיו ברשות בני המשפחה: שאלתי את בני הדודים שלי גם מצד אמי וגם מצד אבי, אם יש להם מסמכים ישנים שאפשר לקבל מהם נתונים. ואכן התברר שקיימים בכל מיני מקומות מסמכים ישנים.

1. מצד Brunswick שאלתי את בת דודתי Yvonne Cahn מבית Brunswick - שהיא הבת של דודי (נתן) Adrien ודודתי Odette Brunswick (דינה). מסמך זה נתן לי הרבה נתונים שלא ידעתי עליהם.

2. אמא תמיד סיפרה לי על הקשרים המשפחתיים ודאגה גם שיהיה לנו קשר עם המשפחה המורחבת.

3. Seligman Hakatan bar Nausen Brunswick שהיה סבא רבא שלי, כתב בשנת 1869 על פרעות בכפר Duermenach.

מצד אחד המסמך (מס. 2) הוא מסמך היסטורי: הסיפור ידוע מאוד בתולדות יהודי אלזאס. מצד שני המסמך מכיל סיפור משפחתי שכולל במידה מסוימת עץ יוחסין. על סמך זה בניתי עץ יוחסין של משפחת Brunswick. לא תמיד ברור על

איזה דור או איזה ענף משפחתי Seligman מדבר. קושי נוסף הוא שאותם השמות מופיעים כמה וכמה פעמים.

עשיתי כמיטב יכולתי למצוא את הפתרון.

4. אמא נתנה לי את כל השמות של הדורות שנולדו אחרי הרישום

של Seligman.

אמא הכירה את רוב האנשים כי הם היו בני דודים שלה.

5. Seligman מדבר במסמך (מס.2), על Reb Jtzik Halevy

Horowitz שהיו לו שלושה בנים וחמש בנות.

אחת הנכדות מ-Sohrele Blum היתה נשואה ל-Leib

Adler. מי היו ההורים של Sohrele קשה לדעת. אבל Seligman

כותב ש-Sohrele היתה סבתא שלו והסבא של Sohrele היה

Reb Jtzik von Hamburg. הוא כיהן כרב בהמבורג ושמו היה

ידוע באירופה. בתוך המשפחה קראו לו Wunder Rebbe -

עושה הפלאים. אך לא ידוע איזה פלאים הוא עשה.

6. לפי המסמך של עיריית Duermenach השורשים של

משפחת Brunswick מופיעים כבר במאה ה-16

ר' יצחק (הלוי) הורוביץ

ר' יצחק הלוי הורוביץ מכונה איציק"ל מהאמבורג היה מצאצאיהם של רבנים גדולים ומפורסמים, דור אחר דור. בנו השני של ר' יעקוב יוקל הלוי הורוביץ, רבה של קהילת גלוגא, ואחיו הצעיר של ר' מנחם מאנס, ריש מתיכחא בלבוב, שהיה גיסו של בעל ה"נודע כיהודה."

בעודנו צעיר לימים נחטפסם בעלוי ור' יעקוב כאב"ד סברודי לקחו לחתן בתן. שנים אחדות ישב סמוך על לחן הוחנו עד שנחקבל כרב בקהילת הארחוב. אחר פטירת אביו נקרא למלא את מקומו ברבנות גלוגא ובשנת תקי"ד (1754) נחקבל לרב ואכ"ד סברודי. כשהיה עשרה שנה ניהל את עדה ישרון המהוללה בסברודי, אהוב ומקובל על כל חוגי העיר ונערץ על למדניה המובהים. אגרות-קט מתארת אותו כצדיק מופלא ומספרות על עסקנותו הציבורית המסורה וחכמתו הרבה. ידועה ההכנתו לחסידות, שלא החליטה את הערצה הבעש"ט כלפיו.

עם הסתלקותו של ר' יהונתן אייבשיץ נבחר סמוך שורה של מועמדים גדולים והוזמן לשמש סמלא מקומו כרב ואב"ד בקהילות אלסונה, האמבורג וואנדסבך. בקיץ שנת תקכ"ה הגיע להאמבורג ונחקבל בכבוד ובשמחה.

ר' יצחק לא האריך ימים ברבנותו החדשה. הוא נפטר ביום ג' י' אייר תקכ"ז (1767). השאיר שלשה בנים: ר' נרדכי-שבי אב"ד הארחוב, ר' שמואל אב"ד אמשטרם (ר' אליעזר אכ"ר ואלויץ וברודי. אף חמס בנוחיו ניסאו לרבנים ידועי-שם.

בספר לקישי צבי סימן קע"ח. בספר עשרת צבי על מנהגין. ובשנת זכרון יוסף סימן ט"ז הביא ויכוח שהיה לו עם הגאון סברודי יצחק הלוי איש הורוביץ אביד דניק לענין נט היתן לאשה בעיני דע"י שליח לדבר עבירה. גם עיין תק יעקב סימן תס"א הלכות סת. תולדותיו: שלשה בנים וחמס בנות: (1) הגאון מ' מרדכי צבי אביד הדרוב. (2) הגאון סברודי שמואל הלוי הורוביץ אביד אמשטרם (הקדמת עשרת סו). (3) הגאון סברודי אליעזר הלוי הורוביץ אביד דקק ואלויץ ובראדי. (4) מרת אסתר אישת הגאון סברודי משלם איניא אביד דקק סיסטעיניץ ומיעטבורי (שהיה החדש). (5) מרת נטל אישת הגאון סברודי הובעיניש אביד האגבר. (6) מרת רחל. היתה תולת אישת הגאון סברודי יעקבא לאנצוי כן הדין נודע ביהודה ר' יחזקאל ואח"כ נשאת לחיט מנחם נחום קאנעניץ לעננות אביד דקק ביום. (7) מרת הקסא אישת הרב ר' יונה ווישע מלוצרש. (8) אישת הגאון סברודי חיים אביד דקק ראחיל בהיג שלמה בעל מרכת המשנה (עין בלילה י"ט).

למלחמת העולם הראשונה, הייתה לו חנות של בדים ואביזרי תפירה. אחרי מלחמת העולם הראשונה הוא קיבל ממשלת צרפת זיכיון למכירת טבק וסיגריות. לשני האחים של אמי, לא היו ילדים, לאח השלישי הצעיר ביניהם, נולדו שלוש בנות.

לסבי היה אח בבאזל בשם דוד ולבנו נולדו שתי בנות. כך שהיום השם Brunshwig לא קיים יותר מצדנו.

אני הכרתי את רוב המשפחה של הורי. הקשר המשפחתי היה חזק מאוד והיו ביקורים הדדיים.

לאמי היו שתי אחיות ואח אחד שגר בפאריז. הנסיעה לפאריז ארכה שמונה שעות ברכבת. זה לא היה דבר קל, בעיקר לא עבורי כי אני הקאתי בכל הנסיעות. אבא שהכיר טוב את פאריז, ידע להראות לנו לילדים, את כל הדברים החשובים שעושים רושם. כגון: מגדל איפל, מוזיאון השעווה, הפארקים הגדולים, אולם המראות וכו'. שתי אחיות של אמא היו נשואות עם שני אחים.

סבי Leopold יהודה לייב, נולד כמו כל אבותיו ב-Duermenach ועבר בצעירותו ל-Altkirch. סבתי Helena (אילה) מבית Blum, נולדה ב-Altkirch. השורשים של משפחת בלום גם הם נטועים ב-Duermenach. לסבי Leopold - יהודה לייב, היו שלוש אחיות ושני אחים. לצערי אף אחד במשפחה לא ידוע מה עלה בגורל שלושת האחיות.

אחות אחת בשם רחל, הייתה תאומה של סבי. איך גידלו בזמנים הרחוקים האלו תאומים שנולדו קטנים ושבצעם היו זקוקים לאינקובטור? בכל חדר מגורים היו תנורי חימום גדולים עשויים מבחוץ מחרסינה. באמצע התנור היה חלל מעובד מחרסינה. בחלל הזה היה אפשר לשמור אוכל או מים חמים. בכדי לשמור על החום של התינוקות לקחו לבנה, ריפדו אותה בצמר גפן וכריות עם מילוי פוך. כך הכניסו את התאומים ל"אינקובטור" ז"א, לחלל של התנור. שם הם נשארו עד שהיו מספיק חזקים. על פי המסמך השורשים של משפחת בלום רשומים כבר במאה ה-16. שימו לב! עד 1762 שם המשפחה היה Bluem. אחד מצאצאיה של המשפחה בשם יוסף שינה את שמו ל-Blum זה ניב אלזאסי ומקורו גרמנית. ושניהם תרגומם הוא פרח. ידוע לי שלסבא ולסבתא רבא שלי (Emanuel Blum + Caroline Piquard) היה בית מלון קטן ב-Duermenach.

אמי Gabrielle - אסתר, גדלה ב-Altkirch ביחד עם שלוש אחיות ושלושה אחים. סבי נחשב לאדם אמיד ועד

שתי המשפחות גרו באותו בנין והיתה להם חנות בגדים משותפת. לאחות היה בן אחד, ולשניה היו בן ובת. בני הדודים האלו היו יותר מבוגרים ממני. אחרי כמה ימים בפאריז המשכנו צפונה – עוד שלוש שעות נסיעה – עד שהגענו לים La Manche. ההורים שכרו מראש באחד הכפרים, בית קטן. מיטות ורהיטים היו אבל תתארו לכם לרגע, איזה אירגון היה דרוש בשביל לקחת סדינים, ציפות, שמיות, מפות והעיקר כלי מטבח. את כל הציוד היה צריך לשלוח חודש מראש, בכדי שהציוד יהיה כבר במקום כשנגיע. פעמים היה לנו חופש כזה על שפת הים. זה היה פשוט חלום.

את סבא וסבתא שגרו ב- Altkirch ביקרנו לעיתים קרובות, מרחק נסיעה של שעתיים מבאזל. היו לי שם שלוש בנות-דודות שהן קצת יותר צעירות ממני. הגדולה שביניהן נפטרה בגיל 20 ממחלה נדירה מאוד.

את סבתא Helena Hinde - אילה, אני זוכרת טוב מאוד. אני רואה אותה לנגד עיני עם צעיף גדול בצבע סגול וצרוור מפתחות בחגורה. היא נפטרה מסרטן כשאני הייתי בת 10. אחרי שסבתא נפטרה, סבי ליאופולד - יהודה לייב, בא כל קיץ אלינו לבאזל לחודש ימים. אחי תאו ז"ל ואני קיבלנו שיעור ודוגמא מההורים מה זה כיבוד אב. במשך כל השנים עד פרוץ מלחמת העולם ה-2, אמא נסעה לבקר את סבא כל שבועיים.

במשך כל שנות מלחמת העולם הראשונה, סבא וסבתא היו בפאריז אצל שתי הבנות הנשואות.

עם פרוץ מלחמת העולם ה-2 סבי ברח בגיל 90 מאלזאס לצרפת החופשית - הגרמנים לא כבשו את צרפת כולה

בבת אחת. לאמא היה האומץ לנסוע באמצע המלחמה ב-1941 לבקר את אביה הזקן. אבל אנחנו בבאזל רעדנו מפחד ודאגה עד שאמא חזרה. היום קשה לי להבין איך אבא הרשה לאמא לנסוע לבדה לצרפת בה שרר תוהו ובוהו ורעב כבד. אמא חזרה הביתה חולה מאוד, כי את כל האוכל שהיא לקחה איתה היא נתנה לסבי והיא פשוט לא אכלה.

סבי נפטר בגיל 92 בשנת 1942 והוא קבור בעיר Lyon. בפרוץ המלחמה האח הצעיר של אמא שהיה גר באותו בנין יחד עם סבי, הצליח לברוח עם משפחתו מאלזאס לספרד. מספרד נסעו באניה לאמריקה. זאת היתה האניה האחרונה שהפליגה לאמריקה עם נוסעים אזרחים שרובם היו פליטים.

אחרי המלחמה, דודי ומשפחתו חזרו ל- Altkirch, דבר שבדאי לא היה קל, אחרי שגרו ארבע שנים בניו יורק. אבל באמריקה הם היו פליטים ובכפר הם הרגישו בבית. כשהם הגיעו ל- Altkirch מצאו את הבית בן שלוש קומות, ריק. בקומת הקרקע שם היו המחסנים והמשרדים של מכירת הטבק. בקומה הראשונה, היה גר סבא לפני המלחמה, ובקומה השניה דודי ומשפחתו. הגרמנים, וגם כמה מאנשי הכפר, בזזו את הכל. ההפתעה הגדולה היתה שדודתי ראתה אצל השכנים ממול את השטיח הגדול שלה, תלוי על המעקה של המרפסת. ברור שהיא לא קיבלה אותו בחזרה. מצד שני היא הופתעה לטובה לקבל בחזרה את כל כלי הכסף שהיו מופקדים במרתף הבנק. דודי קיבל שוב את הזיכיון למכירת טבק וסיגריות והצליח לבנות חיים חדשים.

בתוך משפחת Brunswick המורחבת, היחידים שנתפסו על ידי הגרמנים היו האח של אמי הרב Brunswick עמנואל – Robert ואשתו מבית Meier לאה Lucy והאמא הזקנה של דודתי. הגרמנים תפסו אותם כשרצו לעבור את הגבול בין צרפת ושווייץ.

את דודי הנאצים לקחו מיד ושלחו אותו למחנה פליטים Drancy ע"י פריז. שם ריכזו הגרמנים את היהודים במטרה לשלוח עוד טרנספורט לאושוויץ. משום מה, הגרמנים שמו את דודתי ואמה הזקנה ללילה אחד במנזה. אבל במקום לישון, דודתי כתבה מכתב פרידה לאחים ולאחיות שלה ושל בעלה. היא ידעה מה צפוי להם. המכתבים הגיעו בדרך לא דרך לכל אחד ואחד. במחנה הפליטים Drancy דודתי ודודי נפגשו וכנראה הגיעו ביחד לאושוויץ. אחרי מות אמי, מצאתי את המכתב של דודתי בכספת של הורי בבנק. לא הבנתי איזה אוצר יש לי ביד. אני מודה שעשיתי שגיאה גדולה – כי זרקתי את המכתב הזה! אין צורך להגיד כמה שזה כואב לי שעשיתי את זה! לדודי ואשתו לא היו ילדים ואני הייתי לפני המלחמה הרבה פעמים בשטרסבורג אצלם בחופש פסח וסוכות.

בית הכנסת ב- Altkirch - פנים

בית הכנסת ב- Altkirch - חוץ

בית כנסת ב- Durmench

ילדי משפחת ברונשוויג

ברט וגבי

אדרי ברונשוויג

הלן בצעירותה

הרב רוברט עמנואל ברונשוויג

גוזפין אדלר - אשתו של נתן זליגמן
צולם במאה ה-19

לויס ובלנש ברונשוויג

מקור ותולדות השם וייל – WEIL

מבוסס על מסמכים ורישומים שקיימים בגינזך של עיריות Hatten ו- Buehl

מבוא

לפני המהפכה הצרפתית בשנת 1789, רישום האוכלוסין בצרפת היה בידיים של הכמורה בכל עיריה ועיריה. לרוב, העם לא ידע קרוא וכתוב ואילו אנשי הכמורה היו המלומדים. ליהודים לא היה שם משפחה. לפי מנהג אבות אבותינו, הבן היה תמיד "הבן של..." כגון: יצחק בן אברהם. המנהג הזה גרם להרבה קשיים ואי דיוקים ברישום האוכלוסין. איך היה אפשר לדעת על מי מדובר אם באותו הכפר היו שני "יצחק בן אברהם"? נוסף לזה, הכתיב ברישום היה מאוד לא מדויק. כך שאותו אדם הופיע ברישום עם 2-3 שמות שונות. השמות היו שמות עיבריים והרישום היה בלועזית. כך אפשר להבין את הקשיים ואת הביבלובל ברישום. קיימים שני מסמכים שאיפשרו להגיע למקור של שמות משפחה של יהודי אלזאס. המסמך הראשון הוא מפקד האוכלוסין הכללי של יהודי אלזאס משנת 1784. במפקד זה רשומים 19,624 יהודים, שחיו באותה תקופה באלזאס. המסמך השני הוא משנת 1808. נפוליאון הראשון הורה לנתינים "ששייכים לדת משה - ועד כה לא היה להם שם משפחה - לאמץ שם משפחה בתוך שלושה חודשים". יהודי אלזאס היססו מאוד לשנות את שמותיהם וראו בזה חטא ועלבון ובניגוד למסורת. נוסף לכך הפקידים לא ידעו איך להתחסס להוראות המלכותיות וכל פקיד רשם לפי הבנתו. כבר בסוף המאה ה-17 מוצאים סימנים ראשונים של רישום של אבות משפחת Weil. לפי הרישום ששמור בעירית Buehl. השם Behr Levy מופיע בפעם הראשונה ברישום האוכלוסין. Behr או Baehr הוא תירגום של המילה "דב". השם Levi לא היה שם המשפחה של Behr למרות שהיה שייך לשבט Levi.

Behr Levy ואחריו בנו Schimschon Segal - שמשון סגל, נולד בכפר Buehl.

Schimschon Segal לא רשום כ- Schimschon Levi . Schimschon קנה ב-1700 בית, כרם ושדות ב- Buehl. פרוש השם ס.ג.ל. - סגן הלויים. יצחק, בנו, קרא לעצמו Itzik Levy וקנה ב-1739 בכפר Hatten טחנת קמח, בית כולל חצרים. כך שיצחק הוא המיסד של דורות של טוחני קמח ופיתתי סבון. יונה, בנו של יצחק רשום כ- Jona Levy אבל ב-1880 הוא רשום כ- Jona Weil. האותיות Levy נהפכו ל- l-i-e-w. יונה קנה טחנת קמח שניה והוסיף את זה לרכוש המשפחתי. ארבעה דורות של טוחני קמח ופיתתי סבון התחתנו עם בנות שגם למשפחותיהן היו בתי חרושת של סבון וטחנות גרעינים. כך המשפחות התעשרו והגדילו את העסקים. הבעלות על טחנות קמח לא עברו מדור לדור. לא כל צאצאיהם של יצחק לוי היו בעלים של טחנות קמח.

ב-1871 אלזאס נכבשה על ידי הגרמנים. הבעלים של טחנות הקמח לא רצו לחיות תחת שלטון גרמני וחיסלו את העסקים באלזאס. חלק מהם עברו ביחד עם הפועלים לצרפת וחלקם היגרו לאמריקה. כך נגמר העבר המפואר של ארבעה דורות של טוחני קמח.

תולדות והיסטוריה של משפחת וייל – WEIL

הקמת עץ היוחסין של משפ' וייל WEIL לא היתה מסובכת הודות לכמה גורמים.

1. הודות למידע שאמני מסרה לי. אמני הכירה טוב מאוד את משפחת Weil
2. Dr. Daniel Revel שהוא הבן של בן דודי Dr. Gaston Revel ז"ל, מצא מסמכים ונתן לי נתונים שהיו חסרים לי. עד אז אני בכלל לא ידעתי שלסבי Kalman (Weil Kullman) (קלונימוס) היו שלוש אחיות ואח אחד, שכולם נפטרו בגיל צעיר מאוד. בתקופה ההיא, תמותת ילדים קטנים היתה מאוד גבוהה. סבי Kullman נולד אחרון והיה היחיד מכל חמשת הילדים שנשאר בחיים והוא נפטר בגיל 89.

גם לא ידעתי עד אז שלסבא רבא קראו בנימין ולסבתא רבא קראו Babette מבית Kahn. כל זה נודע לי רק ב-2007
3. בן דודי Dr. Gaston Revel עשה עץ יוחסין של משפחת Revel ושם תמצאו את כל הקשרים המשפחתיים - Revel Levy-Weil

4. Claude Levy ששייכת למשפחה, עשתה גם היא עץ יוחסין גדול של כל המשפחה. היא יושבה במשך חודשים בעריות Hatten ו-Buehl בכדי למצוא את כל השורשים של המשפחה. מתוך חוברת שלמה של Claude Levy צילמתי רק מה שנוגע למשפחת Weil.

אין לי הסבר לעובדה שברישום של עיריית Hatten סבתא Bella-Blondine רשומה בשם Barbe. אני לא יודעת איזה שם זה וגם אף פעם לא שמעתי שם כזה. אני קיבלתי את השם של סבתא והוא Bella-Blondine והורי הוסיפו לזה שם יותר מודרני Simone. השם העברי שלי הוא Bella שתרגומו מספרדית "יפה". השם Bella מאוד נפוץ בין יהודי גרמניה. אבי סיפר לנו שהוא שמע מפי אביו שמשפחת Weil היא מניצולי גרוש ספרד. המשפחה הגיעה דרך דרום צרפת לאלזאס. לפי השם Bella אני מניחה שגם לסבתא Bella לבית Loew היו שורשים בספרד.

סבי (Kalman Kullman) קלונימוס, נסע עם סוס ועגלה מכפר לכפר כלי חרסינה. יותר מאוחר היתה לו חנות ב-Hatten ושם הוא מכר כלי בית למיניהם. אני לא יודעת מתי הוא חיסל את החנות. אני רק יודעת שבשלב מסוים היה לו עסק משגשג של קניה-מכירה של ברזל ומתכות ישנות.

אבי אפרים Arthur נולד ב-1880 ב-Hatten. אמו נפטרה בלידה השביעית כשאבי היה בן 3. כשאבי היה בן שבע, אחותו הגדולה Cecile Revel-Weil ריחמה על הילד היתום מאם ולקחה אותו אליה. כך אבי גדל אצל אחותו ביחד עם ילדיה ב-Bouxwile שם אבי למד בבית-הספר. אחרי בר-המצווה, אבי עבר לגור וללמוד אצל הרב Ernest Weil רב בעיר המחוז Colmar. ביחד עם לימודי קודש, אבי השלים את לימודי החול ועשה מבחני בגרות.

לאחר מכן נסע לברלין ולמד ב-Hildesheimer Rabbiner Seminar סמינר מפורסם ושם הוא קיבל סמיכה לרבנות.

אלי לב ורוז כהן
ההורים של בלה בלונדין

קלונימוס וייל

בלה-בלונדין לב

אסתר גבי ברונשוויג

ביום חתונתם

אפריים ארתור וייל

גבי, אפריים, עלי וסימון

עלי וגבי

סמואל רבל וסאסיל וייל, אחותו של אפרים שגידלה אותו מגיל 7

סימון

הרב אפריים
ואסתר גבי וייל

אברהם וסימון
סלובס

בסמינר בברלין אבא הכיר את Brunshwig עמנואל – Robert שגם הוא היה מאלזאס מהכפר Altkirch. שני הסטודנטים התיידדו. Robert Brunshwig הכיר לאבי את אחותו Gabrielle - אסתר ובסוף הידידים היו לגיסים. אחרי שאבי גמר את הלימודים אצל הרב Hildesheimer הוא נסע לפאריז. שם הוא עשה את עבודת הדוקטורט שלו בנושא שאין לו שום קשר ליהדות. הוא פיענח חלק מהכתב המצרי הקדום. העותק היחיד שיש לנו נמצא אצל משפחת וייל. לפרנסתו אבא נתן שעורי גמרא לבנים של משפחות עשירות. בסופו של דבר אבא ויתר על קרירה אקדמאית והחליט להיות רב. הוא נבחר לרב של Bischeim עיירה ליד שטרסבורג, בה היתה קהילה משגשגת. יותר מאוחר אבא היה גם מנהל של התלמוד תורה בשטרסבורג.

הורי התחתנו ב-1912 ואחי עלי ז"ל נולד ב-1913. שנות המלחמה, מלחמת העולם הראשונה (1914-1918) לא היו קלות. אלזאס היתה אזור גרמני והצרפתים נלחמו וכבשו בחזרה את אלזאס.

הבית של סבא וסבתא Brunshwig בעיירה Altkirch ניזוק קשה ואחרי המלחמה, ממשלת צרפת בנתה למשפחת Brunshwig בית חדש. בכל שנות המלחמה סבא וסבתא חיו בפריז אצל שתי בנותיהם.

בשנת 1920 אחרי יותר מ-200 שנה, אלזאס חזרה להיות צרפתית.

כבר בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 נפתחו ליהודים משרות ממשלתיות אקדמאיות. מרגע זה סכנת ההתבוללות היתה מאוד גדולה. אחרי סוף מלחמת העולם הראשונה, נפלו ההגבלות האחרונות, והיהודים נהיו אזרחים עם זכויות מלאות.

אבא הבין וראה את הסכנה של ההתבוללות, והוא התחיל לדאוג לנוער היהודי. הוא כתב ספרים בצרפתית, ספרי לימוד בנושאים יהודיים בכדי לקרב את הילדים ליהדות. הוא כתב גם "סיפורים ואגדות של עם ישראל" וספר של "אגדות, מדרשים וסיפורים של עם ישראל". הספרים האלו הם עד עצם היום הזה, אהובים על ילדים דוברי צרפתית. עד כה יצאו יותר מ-40 מהדורות!

אני נולדתי 10 שנים אחרי אחי עלי ז"ל. השמחה היתה בודאי גדולה. אבל שנתיים מאוחר יותר, נפטר אחי. הוא קיבל טטנוס מפצע לא מטופל וחלה גם בסקרלטינה. כל מחלה בנפרד יכלה לגרום למוות. אל תשכחו שבתקופה ההיא לא היו אנטיביוטיקה ולא אנטיטטנוס. ההורים איבדו את בנם הבכור והוא היה בן 12 ואני בת שנתיים. זאת היתה מכה קשה עבור הורי ואמא היתה חולה ולא תפקדה. אחרי שנת האבל ההורים החליטו לעזוב את Strassburg-Bischeim. אבא נבחר ב-1925 כרב באזל בשווייצריה.

הפרידה מ-Strassburg-Bischeim היתה קשה, אבל הכרחית. אבא ידע שזאת הדרך היחידה להבריא באופן נפשי. אחי קלונימוס Theodor ז"ל נולד בבאזל בשנת 1927. הוא נולד בזמן שהתקיים קונגרס ציוני בבאזל. בתור ציוני נלהב, אבא נתן לבנו את השם של תאודור הרצל.

בכל הדרשות, אבא הדגיש את אהבתו לציון וירושלים והאמונה העמוקה לקב"ה. כמו לרוב היהודים, הקמת המדינה היתה עבור אבא התגשמות של חלום של אלפיים שנה של העם היהודי.

ב-1.9.1939 פרצה מלחמת העולם השנייה. הדאגה לכל משפחתנו בצרפת היתה גדולה. באוגוסט 1940 היתה הבר-מצווה של אחי תאו ז"ל. כמה עצוב היה היום הזה עבורינו. אף אחד מכל המשפחה לא היה יכול להגיע.

סבא Brunschwig מ-Altkirch והדוד הרב Brunschwig ואשתו, רצו לחגוג איתנו את השבת הזו. אבל הקב"ה תיכנן אחרת. ב-1933 עם עליית היטלר לשלטון הגיעו הפליטים הראשונים לבאזל. באותה תקופה לא היה קיים גוף שיטפל בפליטים. לאן הגיע יהודי בעיר זרה אם לא לבית של הרב? זכור לי בברור שיום אחד אבא בא לחדר האוכל והתחיל לבכות. בשבילנו הילדים זה היה מזעזע לראות את אבא בוכה. אבא סיפר לנו שהגיע אליו פליט מגרמניה שסיפר על רדיפות של היהודים בגרמניה. איש לא ידע אז מה זה מחנה ריכוז. הפליט הזה נילקח למחנה בוכנאלד שם עבר עינויים ומכות מאוד קשות. הוא הראה לאבא את הפצעים בגופו. הפליט שוחרר מהמחנה וברח מגרמניה כל עוד נפשו בו, והגיע בלי כלום. אבא אמר לנו: אוי ואבוי לאירופה ולאנושות אם רודפים יהודים כמו בימי הביניים.

הבית שבו גרנו היה שייך לקהילה.

היינו שלוש משפחות בבית: הרב, ז"א אנחנו, החזן - משפחת אפשטיין, השמש - משפחת נורדמן.

עד אמצע 1930 כל משפחה דאגה בעצמה לחימום של

הדירה באמצעות תנורים. בשנות השלושים ועד הקהילה החליט לסדר חימום מרכזי לכל הבית. אמא לא נתנה להוציא את התנור שעמד אצלנו בחדר האוכל. היא עמדה על זה שבעונת המעבר הערבים קרירים ושיהיה נעים להדליק תנור בערב.

התנור הזה הציל אותנו במשך המלחמה. אף משפחה בשוויצריה לא יכלה לחמם את כל הדירה שלה. אנחנו שמחנו שיכולנו לחמם חדר אחד עם ההקצבה של פחם שקיבלנו. כך, חיי היומיום היו מרוכזים בחדר אחד. אחי תאו ואני למדנו, אבא עבד שם, ושם גם קילפנו תפוחי אדמה וירקות, כי במטבח היה מאוד קר. יותר מאוחר קנו תנור קטן עבור המשרד של אבא. חיממו את החדר עם שבבי עץ שהיה אפשר לקנות חופשי. גז הבישול היה מצומצם. באירופה בדרך כלל העיריות מספקות את הגז מתחנה מרכזית. הגז מגיע לבתים בתוך צינורות שמונחים בתוך האדמה, כמו צינורות המים. למדנו כל מיני פטנטים איך לחסוך גז. כשהמצב של אספקת הגז החמיה, הקהילה אירגנה מטבח מרכזי בו בישלו ארוחות ותמורת תשלום היה אפשר לקבל ארוחה מלאה. הקהילה דאגה לשלוח לכל אחד הביתה.

חורף שנת 1942 היה בכל אירופה הקר ביותר מזה שמונים שנה.

בכדי להקל על האוכלוסיה, ממשלת שוויצריה עודדה גידול עצמי של ירקות ותפוחי אדמה. למטרה זו חילקו את הדשאים בפארקים הגדולים לחלקות קטנות וכל מי שרצה קיבל חלקה מגודרת. זו היתה הגינה הפרטית שלו ושם הוא גידל ירקות לפי הצורך שלו.

שנות המלחמה לא היו קלות-גם לא עבורינו בשוויצריה. האנטישמיות היתה גדולה והסכנה שהיטלר יכבוש את שוויצריה היתה ממשית. שוויצריה היתה סגורה מכל הצדדים בחגורת חנק של הגרמנים.

שוויצריה היתה תלויה ביבוא של רוב חומרי גלם, כגון: תבואה, שמן, פחם וכו'. רוב הדברים כגון: לחם, ביצים, שוקולד, נעלים, ביגוד ועוד ועוד היו בהקצבה. לכל דבר היה צריך תלושים. שוק שחור כמעט לא היה קיים. האוכלוסיה היתה מאוד ממושמעת. הממשלה הטילה קנס גדול על מי שנתפס במסחר של שוק שחור. אבל האוכלוסיה סמכה על הממשלה. ידענו שכל מה שיש על התלושים, אפשר לקנות. למשל: אם לעקרת בית נגמר השמן ב- 28 לחודש, היא ידעה שבראשון לחודש הבא היא תקבל שוב שמן על התלוש החדש. פחם היה מאוד מצומצם, כך שמזמן לזמן סגרו את בתי הספר לשבועיים-שלושה. קראו לזה "חופש פחם".

בעיה נוספת היתה בשר כשר-עד היום השחיטה אסורה בשוויצריה. לפני המלחמה, שחטו בצרפת, בעיירה קרובה לגבול של באזל, ומשם העבירו את הבשר לשוויצריה. כנראה בשנת 1942, בא הרופא היהודי לאבא ואמר לו שהאוכלוסיה היהודית שלא אוכלת בשר מטעמי כשרות, מראה סימני תת-תזונה וזו סכנה בריאותית, ז"א סכנת נפשות. אבא יחד עם עוד כמה רבנים אמיצים חיפשו פתרון. הם מצאו שאפשר לשחוט בהמה בהרדמה קלה לפני השחיטה בעזרת מכת חשמל קלה. לפתרון הזה גם הפקידים השוויצרים הסכימו. ההיתר ניתן אך ורק לתקופת המלחמה. ברור שהיו מתנגדים בין היהודים החרדים. בכדי להבין את הבעיה של אספקת בשר כשר צריך לדעת שעופות בכל אירופה נחשבים עד היום כמאכל מותרות. עופות היה מותר לשחוט גם בשוויץ אבל המחיר היה והוא עד היום מאוד גבוה.

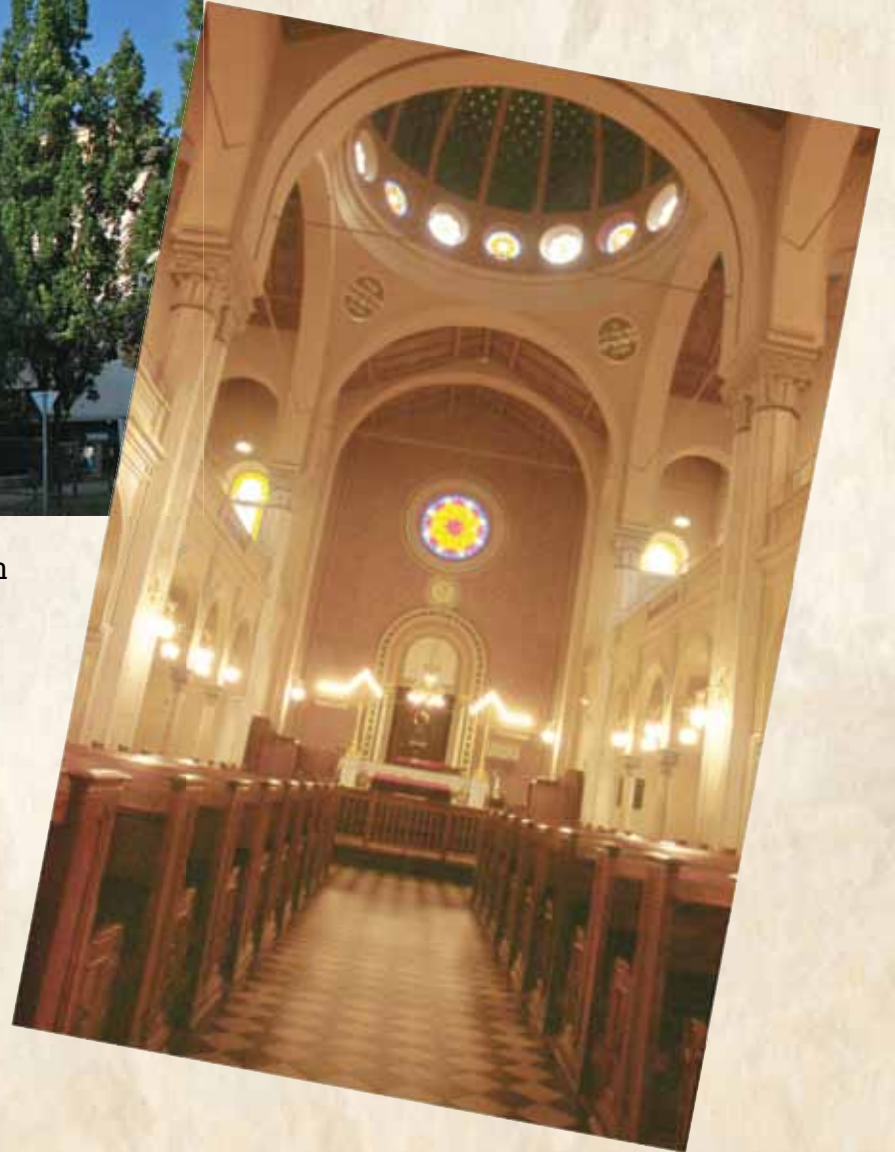
בשוויצריה היה גיוס כללי. ידענו שהצבא יתחיל להגן על העצמאות של שוויצריה רק שהגרמנים יגיעו להרי האלפים, שמה יהיו הקרבות הגדולים. הממשלה המליצה לאוכלוסיה לאורך הגבול הצפוני מבאזל מזרחה, לחפש מקלט בסביבות האגם של Geneve כולל הכפרים מסביב.

בחודש מאי 1940 היו שמועות עקשניות שהיטלר עומד לכבוש את שוויצריה. ברור שהיהודים היו הראשונים שברחו. היתה בהלה גדולה. הורי החליטו לשלוח את אחי ואותי ל Lausanne, עיר לאורך האגם Geneve, אל משפחת Wallach. ההורים של גברת וולך היו ידידים של הורי. לזוג הצעיר היתה תינוקת בשם סימון. אמא לא היתה מוכנה לברוח בלי לארוז ארגז גדול עם כלי מיטה, מפות, כלי כסף ועוד ולמסור אותם למשמרת לחברה גדולה לשרותי הובלה. רק אחרי יומיים, אבא ואמא היו מוכנים לעזוב את באזל ולהצטרף אלינו ב- Lausanne. במבט לאחור, אפשר רק להגיד איך כולם היו נאיבים.

היה לנו מושג קלוש מאוד על מה שקורה בגרמניה ובארצות שהגרמנים כבשו. למרות שהפליטים מגרמניה ומאוסטריה

בית הכנסת בבזל

נתפס עם אשתו ושני ילדיו על ידי הגרמנים. היה לי גם בפאריז בן דוד – בן אח של אבא – שנתפס גם הוא על ידי הגרמנים. אשתו חשבה להציל את בעלה והחליטה לשתף פעולה עם הגיסטפו. היא מסרה לגרמנים שמות וכתובות של יהודים. יום אחד "המוסרת" טלפנה לבן דודי Dr. Gaston Revel ורצתה לשדל אותו להפגש אתה. בן דודי תיכף הבין את הענין וברח והצטרף למחתרת (Maquis). אחרי המלחמה "המוסרת" נעצרה על ידי אנשי המחתרת ונשפטה ל-20 שנות עבודות פרך, כמו עוד הרבה אסירים שבית המשפט של המחתרת שפט אותם. שני הילדים נשארו אצל הוריה, אנשים שהיו רחוקים מהיהדות. "המוסרת" השתחררה אחרי שלוש שנים. אני גיליתי ב"יד ושם" שהבת של "המוסרת" נשואה ליהודי בשם כהן. היא ביקרה פעמיים בארץ ורשמה את אביה ב"יד ושם".

עזיבת Strassburg-Bischeim היתה קשה עבור אבא ואמא. אבל אחרי המלחמה, במבט לאחור, אבא חזר שוב ושוב על זה שאנחנו אף פעם לא יודעים את דרכי הקב"ה. הודות לזה שעברנו לבאזל, לא רק שניצלנו בנס מהשואה, אבל יכולנו – במידה מסוימת – גם לעזור למשפחה בצרפת.

סיפרו "כל מיני דברים". האם האמינו להם? היום ידוע שהיטלר היה כובש את שוויצריה בתוך כמה שעות. אך היטלר לא כבש את שוויצריה משום שהיה זקוק לכסף שהיה מונח בבנקים בשוויצריה.

כולנו נשארו ב - Lausanne בערך שבוע. שנים שנים יותר מאוחר נודע לי שהנכדה של משפחת וולך למדה באותה כיתה ביחד עם נכדתי אסתי.

בפעם השניה ששוב היו שמועות שהיטלר עומד להיכנס לשוויצריה, אבא סירב לעזוב את הקהילה. היו אנשים שלא יכלו לברוח בפעם הראשונה מסיבה זו או אחרת, והם הרגישו אבודים בלי מנהיג רוחני. לא זכור לי אם שלחו את תאו ואותי שוב ל-Lausanne.

למרות הקשיים של המלחמה, ההורים השתדלו לתת לאחי ולי ימי נעורים נורמליים. אני למדתי ב-Geneve מספטמבר 1942 עד יולי 1945 – עבודה סוציאלית, ותאו למד באוניברסיטת באזל כימיה ועשה את הדוקטורט שם. אני גרתי ב-Geneve אצל משפחת פזנר והסבתא גברת Erlanger. אני עד היום בקשר וידידות עם המשפחה.

אחרי המלחמה ואחרי שסיימתי את לימודי בבית הספר לעבודה סוציאלית ב-Geneve – ז'נבה, עבדתי שנה ב-Marseille – מרסיי, בארגון OSE - ארגון להצלת ילדים. חזרתי לבאזל ועבדתי ב-Judische Fluchtlings Hilfe ארגון עזרה לפליטים. בשלב מאוחר יותר ניהלתי את המשרד בבאזל.

כך עברו שנות המלחמה.

לצערינו הגדול האת של בן דודי Dr. Gaston Revel,

בבית קיבלנו חינוך דתי-לאומי וב- 1.9.1949 עליתי ארצה. הטיסה מציריך ללוד ערכה 8 שעות! מכירה של הורי, אמורה היתה לחכות לי בשדה התעופה לוד. אחרי שקיבלתי את המזודות, יצאתי מהבנין היחידי שהיה, אבל איש לא חיכה לי. מה עושה בחורה לבדה באמצע הלילה, מבלי לדעת את השפה בארץ זרה (גם טלפון כמעט שלא היה). בקיצור לקחתי מונית, הראיתי לנהג את הכתובת לאן אני צריכה להגיע. הנהג דיבר אידיש ואני גרמנית והסתדרנו. בשתיים עשרה בלילה הגעתי לחיפה ודפקתי בדלת. המכירה לא היתה מופתעת כי היא ידעה שאני צריכה להגיע באותו יום. התברר שהיא שלחה מברק לשדה התעופה וביקשה שיודיעו לי לקחת מונית לחיפה. אבל בזמנים ההם הדברים לא היו מאורגנים ואף אחד לא טרח לחפש אותי.

להורי היו גם ידידים טובים בחיפה, שעלו מבאזל לארץ עוד לפני מלחמת העולם ה-2. האנשים הכירו את בעלי לעתיד והם עשו את השידוך ביני ובין אברהם-יהודה סלובס. אחרי חודשיים שהייתי בארץ, התארסנו בשמחת תורה. למחרת שלחתי מברק להודיע להורי על החדשות. אך שכחתי שבחול"ל היה שמיני עצרת, והמברק הגיע בדיוק לפני שאמא הלכה לבית הכנסת. היא הצליחה למסור את המברק לאבא שעשה "מי שברך" וכך כל הקהילה ידעה שהבת של הרב התארסה.

גיסי לעתיד, דוד שולה, עמד לנסוע לאמריקה ולחץ עלינו להתחתן כמה שיותר מהר ולכן התחתנו ב- 13.11.1949. ההורים הגיעו לחתונה בחברת תעופה שוויצרית

Swissair (אל-על עוד לא היתה קיימת). חברת התעופה שכחה לקחת את האוכל הכשר בציריך ולכן הורי נשארו בלי אוכל במשך 8 שעות טיסה!

החתונה התקיימה בגינה של בית קפה עם בערך 40 איש. מעט קרובים וכמה ידידים שהיו לחתן וידידים של הורי הכלה. התקופה היתה שנתיים אחרי מלחמת השחרור. הרבה דברים היו חסרים בחנויות. דברי אוכל היו חסרים ומה שהיה, קיבלנו עם תלושים. חתן וכלה קיבלו הקצבה מיוחדת לכבוד החתונה. היינו נאיבים או אידייוטים, מסרנו את התלושים לבעל בית הקפה בתקווה שהוא יעשה לנו ארוחה חגיגית. את התפריט אני לא זוכרת. אבל אני זוכרת את עוגת החתן והכלה. אל תשאלו: זה היה כמו חול. ברור שבעל בית הקפה לקח את התלושים לעצמו או שהוא מכר אותם בשוק השחור. אחי תאו לא הגיע לחתונה שלנו כי הטיסות היו מאוד יקרות.

אחי עלה ארצה בשנת 1955 ביחד עם אשתו הטריה רות. אני לא הייתי בחתונה שלהם כי הייתי בסוף ההריון עם דינה.

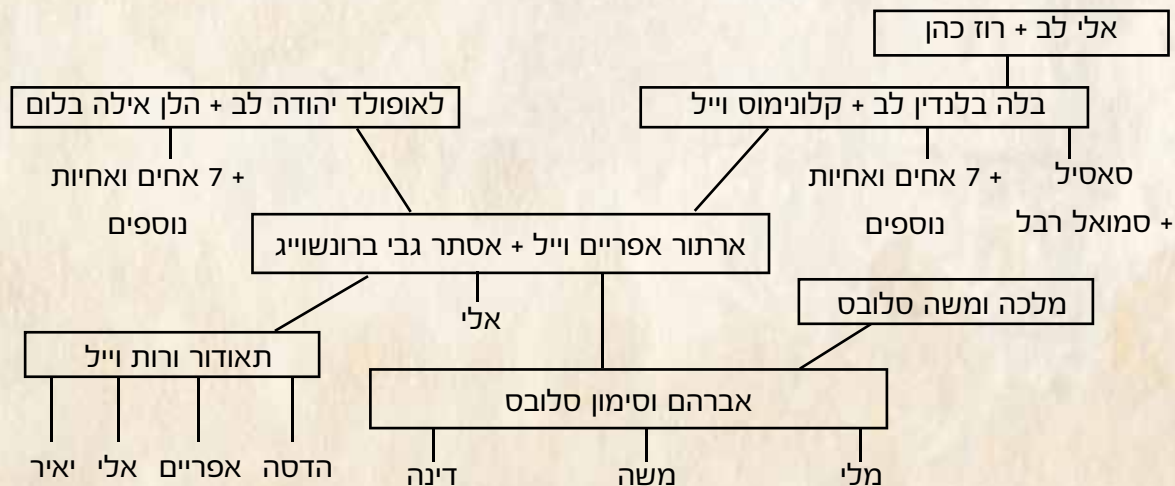
ההורים נשארו לבדם בבאזל, וכמעט כל שנה הם ביקרו בארץ. בשנת 1958 אבי קיבל שבץ מוחי ונפטר בשיבה טובה בגיל 79 בשנת 1959 והוא קבור בבאזל.

אמי נפטרה בשנת 1971 בגיל 81 וקבורה ליד אבא.

אחרי מלחמת העולם השנייה והשוואה, לא נשאר הרבה מיהדות אלזס. בפרוץ המלחמה, רוב יהודי אלזס ברחו למרכז צרפת. את היהודים שלא הצליחו לברוח ונשארו, גרשו הגרמנים למחנות השמדה. כל רכושם הוחרם והרבה בתי כנסת נהרסו. אלזס היה המחוז הראשון שהגרמנים הודיעו שהוא נקי מיהודים "Judenrein". משנת 1940 יהודי אלזס הכפריים, לא קיימים יותר. הרבה יהודים ששורשיהם באלזס, חזרו אחרי המלחמה למחוז ילדותם, אבל העדיפו לגור בערים ובקהילות מאורגנות יותר. הכפרים שבו גרו יהודי אלזס לא התאוששו, ובבתי כנסת הריקים נשארו ספרי תורה וספרי קודש. עמותה בשם "מנורה" שהוקמה בארץ, שמה לה למטרה, להעלות ארונות קודש, ספרי תורה וריהוט של בתי כנסת בשלמותו. עם הקמת עשרות ישובים חדשים, היה חסר ציוד לבתי כנסת. העמותה יצאה לאלזס ובעזרת הרב הצעיר של העיר Colmar אנשי "מנורה", עברו מכפר לכפר שבו היו בתי כנסת קיימים, ואספו את כל התכולה. כך קיבלו בארץ ישובים חדשים ציוד ותכולה של בתי כנסת.

הרבה מהדור הצעיר של אלזס עלו ארצה. הם מנסים לשמור ולחדש את המסורת עתיקת הימים של מנהיגי יהודי אלזס. בשנות השישים של המאה ה-20 הגיעו המוני פליטים יהודים מצפון אפריקה, שנתנו דחיפה חדשה לקהילות יהודי אלזס. אבל האוכלוסיה האוטנטית של יהדות אלזס, חדלה להיות הרוב בקהילות. אבל הם שמרו על מעמדם כמנהיגי מוסדות הקהילה.

רות ותאו וייל
ובניהם

דינה

משה

מלי

משפחת סלובס

תולדות משפחות Slowes-Jesersky

צולם בשנת 1930
לפני עלייתו של
אברהם לארץ.

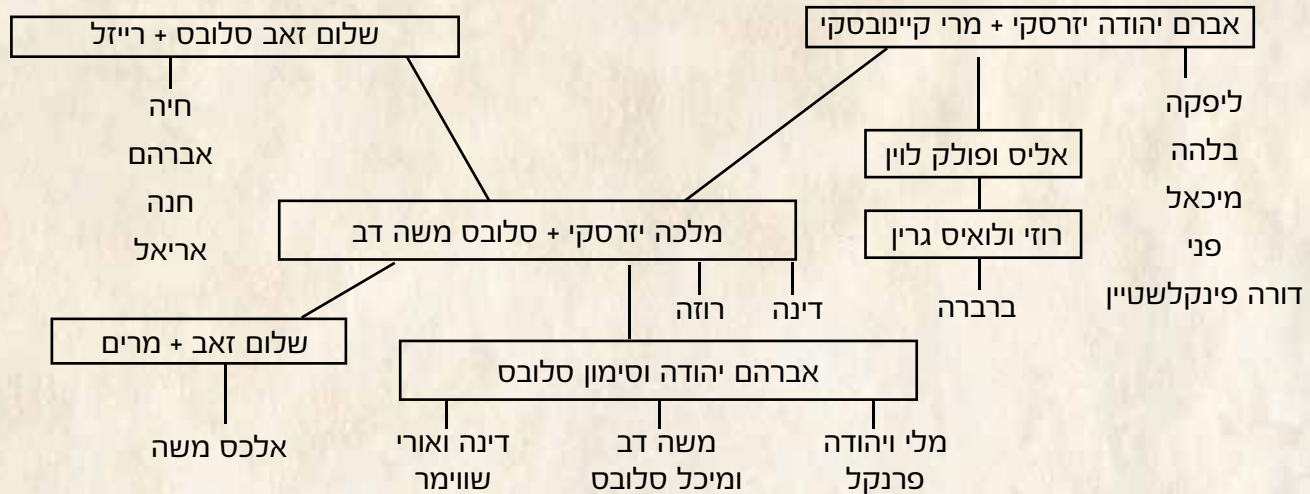
אלכס, מרים, שולה סלובס

תולדות משפחות Slowes-Jesersky

מבוא

אינני רואה את הצורך לספר על חיי היהודים ברוסיה ובפולין לפני מ.ע. הראשונה. יש מספיק ספרים שמתארים את התקופות השונות. חשוב להזכיר שבדרך כלל היהודים גרו בכפרים וחיו בעוני גדול וסבלו מפוגרומים אין ספור. בערים הגדולות כגון: Lodz, Warshaw, Wilna היהודים גרו בגאטו ושם היו מרכזי תרבות ומסורת יהודי. עץ היוחסין המקוצר מראה את יחס הדורות, בהקשר לילדי מלכה, משה-דב, ודינה.

על מוצא משפחת סלובס לא ידוע הרבה. סבא משה-דב גדל ביחד עם שתי אחיותיו ואח אחד, בעיירה Homel, לא רחוק מהעיר Kamenitz במחוז Byelorussia. סבא רבא שלום זאב, עבד בחקלאות ובקושי פירנס את משפחתו. סבא משה-דב למד בצעירותו בישיבת Minsk - מינסק ואח"כ בישיבת Brisk - בריסק. בגיל 18 (1890) הוא עזב את עולם הישיבות ונסע דרומה עד לעיר הנמל Odessa. שם הוא עבד למחייתו כסבל בנמל, הוא גם היה מורה בבית-ספר. כל זה בכדי לשלם את הלימודים באוניברסיטת אודסה. בתקופה הזאת היתה בכל האוניברסיטאות מכסה לקבלת יהודים. למרות הקשיים, סבא משה-דב התקבל לאוניברסיטה, ללמודי רפואת שיניים. אחרי שלוש שנים עם תום הלימודים, הוא חזר צפונה לכיוון Brisk בסופו של דבר הוא השתקע בעירה Grayewo בגבול רוסיה פולין.

ב- Grayewo סבא משה-דב הכיר את Malka Jesersky - מלכה יזרסקי, מהעירה - Suwalk ונשא אותה לאישה. השם סלובס הוא שיבוש של המילה הרוסית Slawa שפרושו "תהילה". הנשים עסקו במסחר בשוק או בחנות בזמן שהבעל למד בישיבה. כבעלת עסק שמה של האישה היה ידוע היטב. הבעל היה "בעל של... כגון: יוסף של Slawa או

Slawa's Joseph. האות "S" בסוף השם מציינת שייכות. אין ספק ש-Slawa השתבש ל-Slawe ומזה יצא Slowes. יש עוד שמות כגון: Etkes, Menkes ששייכים לאותה קבוצה של שמות שיש בה תוספת של האות "S". סבתא מלכה לבית יזרסקי גדלה ביחד עם חמש אחיות ואח אחד ב-Suwalk, עיירה רוסית לא רחוק מהעיר Danzig בגבול הפרוסי, ז"א צפון מזרח גרמניה עד מלחמת העולם ה-1.

Jesersky זו מילה פולנית ותירגומה "יאור", כי בסביבות Suwalk יש הרבה יאורים. השם מראה על מוצא המשפחה. להורים של סבתא מלכה – אברהם יהודה ומרי – היתה חנות מכולת. ליעקב, סבא רבא של מלכה, היה מבשלת שכה.

לסבתא מלכה ולסבא משה-דב נולדו ארבעה ילדים. שלושה ב-Grajewo: דינה, שלום זאב, ואברהם יהודה. הבת הצעירה, שושנה Rosa נולדה בוילנה.

Grajewo כמו Suwalk היו כמה קילומטרים מהגבול הגרמני. ב-1914 עם פרוץ מלחמת העולם ה-1, כשהתחילו הקרבות בגבול רוסיה-גרמניה, משפחת סלובס החליטה לברוח מ-Grajewo. הם ברחו מזרחה עד וילנה, רחוק מהגבול – בתקווה שהמלחמה לא תשיג אותם. אבל במשך המלחמה וילנה נכבשה פעם על ידי הפולנים, ופעם על ידי הרוסים ופעם על ידי הגרמנים לסירוגין. שנות המלחמה היו קשות מאוד. בבית סלובס היו ארבעה ילדים והרעב היה גדול. ב-1918 עם תום המלחמה, וילנה נשארה פולנית.

אחרי המלחמה, סבא משה-דב עבד כרופא שיניים,

ובנוסף פתח בית ספר לרפואת שיניים. אבל אחרי שנתיים הוא נאלץ לסגור אותו. ממשלת פולין לא אהבה שיהודי ינהל בית-ספר לרפואת שיניים. בשנים שלאחר המלחמה, סבא משה-דב הצליח בעמל רב לבנות מרפאת שיניים משגשגת ולהגיע למעמד מכובד. סבא משה-דב, היה זקוק לעזרה במרפאה שלו, ועל כן הוא שלח את אשתו הצעירה מלכה, ללמוד רפואת שיניים – למרות שהיו ארבעה ילדים קטנים בבית. סבתא מלכה למדה שלוש שנים בוארשה. בזמנים ההם, אישה בדרך כלל לא היתה יוצאת ללימודים ועל אחת כמה וכמה אישה נשואה ובודאי שלא רחוק מהבית.

בתולדות משפחת יזרסקי, המשפחה של סבתא מלכה, יש כמה דברים מענינים בקשר לאחיות של סבתא מלכה. הסיפורים הם אופייניים לתקופה שלפני מלחמת העולם ה-1. מאז ומתמיד היהודים בפולין וברוסיה חיו בפחד של פרוגרומים. ברגע שאמריקה פתחה את שעריה בסוף המאה ה-19, התחיל גל ההגירה הגדול של יהודי מזרח אירופה לארץ הזהב – "גולדנה מדינה". הוצאות הנסיעה היו גדולות מאוד. אבל היהודים השתדלו לשלוח לפחות אחד מבני המשפחה לאמריקה. (יש ספרות עשירה המתארת את החיים הקשים של המהגרים, כך שאין צורך שאני אכתוב על זה). המהגרים התבססו לאט לאט ושלחו הביתה כסף כדי לעזור למשפחה. מאוחר יותר, מי שהסתדר באמריקה שלח כרטיס נסיעה הביתה. כך שעוד אחד מהמשפחה יכול להגיע לאמריקה. המהגרים עבדו קשה 15-16 שעות ביום שבעה ימים בשבוע, ותנאי החיים היו קשים מאוד.

אהרון, יוליוס, אנה ורותי. היתה לנו את הזכות להכיר את שתי האחיות של סבתא מלכה שגרו באמריקה. דודה דורה עם בתה אנה היו הראשונות שבאו לבקר אותנו בארץ אחרי מלחמת ששת הימים ב-1967. מאז התחזק הקשר עם כל בני המשפחה באמריקה, במיוחד עם רוזלינד גרין ובעלה שביקרו כמה פעמים בארץ. לפני מלחמת ששת הימים הבנים של דורה, אהרון ויוליוס בקרו בארץ במסגרת קבוצתית. ערב פרוץ מלחמת ששת הימים, קיבלנו טלפון מבוהל מאהרון שנבוא מיד לבית מלון "דן כרמל", כיון שהקבוצה חוזרת באותו לילה לאמריקה. אברהם ואני נסענו מיד אבל לא היה לנו מושג איך נכיר את בני הדודים. רק נכנסנו ללובי, ראינו איש אחד שהיה דומה לשלום אחיו של אברהם, והשני היה דומה לאברהם. זה היה מדהים! האחות השלישית של סבתא מלכה - Fanny - עברה הרבה צרות בחיים. בצעירותה התחתנה עם קרוב משפחה Abraham Rechtman מ-Suwalk, בחור יפה תואר ונולד להם בן. הבעל היה בנסיעת עסקים ובדרך חלה. אשתו נסעה אליו כדי לטפל בו. אבל הוא נפטר מדלקת ראות או שחפת (לא ידוע בדיוק). אחרי ה"שבעה" דודה פאניה חזרה הביתה ומצאה את בנה חולה וגם הבן נפטר. שנים רבות פאניה נשארה אלמנה גלמודה. קרוב למלחמת העולם השנייה היא התחתנה שוב עם תעשין עשיר בשם Serok. בפרוץ המלחמה בעלה נהרג ע"י הרוסים, ופאניה נפלה בשבי הרוסי ונשלחה לסיביה. היא היתה בערך ארבע שנים בסיביה. אחרי המלחמה אברהם בעלי ז"ל, הצליח להביא אותה ארצה.

חלק מהמגרים הגיעו לדירות טובות ולמעמד כספי מכובד רק לאחר מלחמת העולם השנייה. שנים מתוך חמש האחיות של מלכה, אליס ודורה, היגרו לאמריקה בהיותן בחורות צעירות. תתארו לכם מה זה בשביל הורים, לשלוח בחורה צעירה לבדה לאמריקה. הנסיעה ארכה ארבע שבועות ברכבת ובאוניה. ההורים גם לא ידעו אם אי פעם הם יראו את ילדיהם. משפחת יזרסקי שלחה קודם כל את הבת הבכורה ל"מדינת הזהב". דודה אליס נסעה בגיל 16 לבדה לאמריקה. קרובי משפחה חיכו לה שם והיא גרה אצלם עד שהתחתנה עם בחור בשם Levin. נולדה להם בת בשם רוזלינד נשואה ל-Louis Green, ובן בשם Jerald שהיה לו בית מרקחת. את דודה אליס ביקרנו בבית חולים כשהיינו באמריקה ב-1973. לצערי היא היתה זקנה וחולה מאוד. דודה דורה, הבת השנייה של משפחת יזרסקי, נסעה לאמריקה בכדי לפגוש שם חתן. לסיפור הזה יש שתי גירסאות: הגרסה הראשונה מספרת של-Suwalk הגיעה מאמריקה לביקור אשה ממשפחת פינקלשטיין שחיפשה כלה עבור בנה דוד. היא בחרה בדורה לבית יזרסקי, וזו הסכימה לנסוע לאמריקה במטרה להתחתן עם דוד הבן של אותה האישה - בלי שהכלה הכירה את החתן לפני כן. אבל יש גם גרסה שנייה: שתי משפחות שגרו ב-Grajewo - פינקלשטיין ויזרסקי, החליטו על השידוך הזה בזמן שהילדים שלהם נולדו. הנוהג הזה היה נפוץ אצל היהודים. גב' פינקלשטיין - אמו של דוד, באה בכדי לקחת את הכלה עבור בנה. דורה התחתנה עם דוד David Finkelstein ונולדו להם שני בנים ושתי בנות.

היא העדיפה לגור בתל-אביב ולא בחיפה, כי בתל-אביב היו לה חברות. היא ניהלה את הבית של גיסי שלום ובילתה הרבה בבתי קפה. אבל, עם כל זה לא היתה לה מנוחה. אני הכרתי אותה כשהיא עוד היתה בארץ. לאחר זמן, היא החליטה להגר לאמריקה, בכדי להפגש סוף סוף עם אחיותיה שהיא לא ראתה במשך שנים רבות. באמריקה היא התחילה להופיע בתאטרון איידיש והיתה לה הצלחה גדולה. היו לה כמה שנים טובות אבל בסופו של דבר היא נפטרה מסרטן.

אחותו של סבא משה-דב, חנה, היגרה לאמריקה עוד לפני מלחמת העולם הראשונה. היא היתה נשואה ל- Pinchas Lipzhick. נולדו להם ארבעה בנים אותם ביקרנו כשהיינו בארה"ב.

בשנת 1937 אברהם נסע לז'לנא לבקר את משפחתו וזו היתה הפעם האחרונה שהוא ראה את כולם. האחות הגדולה של אברהם - דינה, היתה נשואה ל- Mirek Rubinstein והיה להם בן בשם אלחנן. שושנה היתה נשואה ל- Dr. Shimon Breitbort והיתה להם בת בשם אסתר. כמו הרבה יהודים באירופה גם משפחת סלובס לא האמינה שהגרמנים יחוללו השמדה של העם היהודי. אברהם ניסה לשכנע אותם לעזוב את הכל ולעלות לפלשתינה.

ילדי סלובס קיבלו חינוך ציוני בבית. האבא קנה חווה על מנת שהילדים ילמדו חקלאות כהכנה לעליה לארץ ישראל. הנער אברהם התלהב כל כך מהרעיון הציוני, והוא הגיש בקשה לקבל "סרטיפיקט" כשהיה בן 16 בלבד. האנגלים שלטו אז בפלסטין, וכל יהודי שרצה

לעלות ארצה, היה צריך לבקש אישור ("סרטיפיקט") ממשלת אנגליה. כשהגיע האישור, הנער אברהם בעצמו, היה מופתע מאוד. אביו הבין שהוא לא יוכל למנוע את הנסיעה של בנו. על אף שלהורים לא היה קל לאפשר לנער שעוד לא מלאו לו 17 לנסוע לבד לארץ רחוקה, האבא נתן את הסכמתו בתנאי שהבן ילמד מקצוע בארץ ישראל.

אחרי נסיעה של 9 ימים ברכבת ובאוניה, הנער אברהם הגיע ב-18 לפברואר 1930 לחוף שמן על יד חיפה (נמל חיפה עוד לא היה קיים). הסבלים הערבים עמדו במים ולקחו את הנוסעים על הכתפים והעבירו אותם ליבשה. אברהם היה נער בודד בלי משפחה, ובלי בית חם. במשך הרבה שנים הוא סבל מבדידות ומהניתוק מהמשפחה.

באניה שנסעה לארץ ישראל, היו עוד עשרה סטודנטים מוילנה והסביבה שגם הם קיבלו סרטיפיקט. האנגלים התנו את קבלת הסרטיפיקט בתנאי שהם ילמדו בטכניון. בזמן ההרשמה בטכניון החתימו את הסטודנטים שבמידה ויסגר הטכניון מחוסר תקציב, הם לא יוכלו לבוא בטענות או בדרישות כלשהם.

בוילנה, אברהם למד הנדסת חשמל, היתה חסרה לו שנה עד לקבלת תעודת הנדסאי. כיון שלא היתה בטכניון קיימת פקולטה לחשמל, לכן, אברהם נרשם לטכניון לפקולטה להנדסת בנין ולארכיטקטורה במחזור השישי והוא היה הסטודנט הכי צעיר.

בקורס יותר גבוהה היה עוד סטודנט דתי אחד. הוא היה יותר מבוגר ב-10 שנים מאברהם. שמו היה שמחה שפירא והוא בא מרוסיה.

שני הסטודנטים התיידדו. הידידות הזו המשיכה עד סוף חייהם. שמחה שפירא ואברהם סלובס היו ידועים בחיפה. בימי שישי בצהרים הם הלכו במרכז המסחרי שבהדר הכרמל, מחנות לחנות וביקשו מבעלי העסק לסגור את החנות שעה לפני כניסת השבת. האנשים קיבלו בעין יפה וברוח טובה את הרעיון.

בישוב הישן בירושלים, גרו שתי משפחות סלובס שעלו ארצה ב-1801 עם עליית הגר"א. בוילנה ידעו שיש סלובס בירושלים, אבל הקרבה המשפחתית לא היתה ידועה. משפחות סלובס האלו, היו ידועות מאוד בירושלים כי היתה להם טחנת קמח – הראשונה בירושלים שהופעלה באמצעות מנוע. את הסטודנט אברהם סלובס לא קיבלו בידידות, מחשש שיצטרכו לתמוך בו. רק הרבה שנים מאוחר יותר, כשאברהם היה ארכיטקט ואחיו שלום היה רופא שיניים ידוע, הם חיפשו את קירבתם. לאחד מצאצאיהם, בשם אליעזר, היתה חנות לחומרי בנין ברחוב יפו מול הדואר המרכזי בירושלים. החנות הזו היתה עוד קיימת בשנות החמישים של המאה שעברה. אברהם ואני ביקרנו את בעל החנות. בשלב מאוחר יותר המשפחה עברה לגור בסביבות תל-אביב, ולכן היה להם יותר קשר עם אחיו של אברהם.

מספרים שסלובס הזקן – שאיני יודעת את שמו הפרטי – היה כנראה טיפוס מיוחד. מספרים שבגיל מבוגר אשתו של הזקן נפטרה והוא נשא אשה שניה. הוא עשה איתה הסכם: עבור כל שנה שהיא תחיה איתו ותדאג לצרכים שלו, היא תקבל סכום כסף מסוים. רצה הגורל שהוא חי יותר שנים ממה שהוא חשב – והכסף אזל. הזקן נכנס

למיטה וסירב לאכול! כך הוא נפטר מחולשה – אבל עמד בחוזה שלו.

ועוד מספרים שיום אחד אברהם היה בעיריית חיפה. לפתע עבר על ידו אדם ואמר לו: "אתה סלובס. יש לך אותו הקול עמוק כמו לסלובס הזקן מירושלים – אני עבדתי הרבה שנים אצלו ואני מכיר את הקול המיוחד שלו". לאחר שאמר את המילים האלו, נעלם כלא היה. בחופשות מהלימודים אברהם עבד בחברת חשמל בנהריים שבעבר הירדן בהקמת תחנת הכוח.

אברהם היה הדתי היחיד בין כל 450 העובדים ולא היה לו קל מבחינת התזונה. על אוכל כשר לא היה מה לדבר. הוא אכל ירקות לא מבושלים, לחם וביצים. אחרי גמר הלימודים הוא התקבל כעובד מן המניין של חברת החשמל והקים קווי מתח גבוהה מהגליל עד השפלה. אחרי 10 שנים בחברת חשמל הוא החליט ב-1942 להיות עצמאי ופתח משרד להנדסה ולארכיטקטורה.

ג'סי ד"ר שלום זאב סלובס כתב אוטוביוגרפיה, על התקופה שהוא היה שבוי מלחמה אצל הרוסים. בספר יער קאטין 1940 הוא גם מתאר את גורלם של קצינים פולנים יהודיים רובם רופאים ידועי שם שנעלמו.

בסוף הספר עיתונאי כתב את הדברים הבאים: "בבוקר ה-13 באפריל 1943, הודיע רדיו ברלין על גילוי קברים המוניים ביער קאטין בקרבת סמולנסק. היו אלה קברים של קצינים פולנים שנפלו בשבי הסובייטיים בספטמבר 1939, לאחר שהצבא הסובייטי חצה את הגבול המזרחי של פולין ב-17 בספטמבר.

השואה וההשמדה:

מאז פרוץ מלחמת העולם השנייה ומאז שהפסיק הקשר עם ארצות מזרח אירופה ועם הארצות הבלטיות, השאלה מה קרה למשפחתו, הטרידה את אברהם ולא נתנה לו מנוחה עד יום מותו. לאט לאט העולם שמע שהגרמנים מחסלים את היהודים במחנות ההשמדה. היום יודעים שב-1940 הגרמנים כבשו את וילנה. ידוע גם שהגרמנים הכניסו את היהודים לגטו ושביום כיפור 1942 הם חיסלו את הגטו סופית. אברהם חיפש דרכים לקבל איזה שהוא מידע על גורל משפחתו. ברוך שהוא כתב לצלב האדום הבין לאומי, לשגרירות הבריטית ולשגרירות שבדיה במוסקבה ועוד. הוא מסר לסוכנות היהודית בשוויץ את הכתובת האחרונה של הוריו. והם שלחו מכתב לוילנה אבל המכתב חזר עם המיילים המפורסמות "לא ידוע". המסמכים המקוריים מופיעים בנספחים בליווי תרגום. השגרירות השבדית במוסקבה, ענתה לאברהם בסוף 1944 שהמכתב שהם שלחו לד"ר סלובס בוילנה, חזר עם המיילים "המקבל נפטר".

באפריל 1945 השגרירות הבריטית עונה לאברהם "יש לציין שכל משפחת סלובס נשמדה ע"י הגרמנים בתחילת הכיבוש הגרמני".

את כל ההתכתבויות הנ"ל, אברהם מסר למוזיאון "בית לוחמי הגטאות". מספר התיק הוא: 7147/1 ותיק נוסף 7147/2 כמו כן מסר מסמכים למוזיאון השואה בווינגטון. בדפי עד של "יד ושם", גיסי ד"ר שלום סלובס כתב שסבא משה דב נלקח למחנה עבודה Klooga שבסטוניה Estonia אבל הוא כתב עם סימן שאלה.

פרשה זאת, שנשארה עד היום אחת הפרשיות העלומות והמסעירות ביותר של מלחמת העולם השנייה, נושאת בחובה גם נקודה יהודית. בין קורבנות הטבח ההמוני בקאטין, היו גם כאלף קצינים יהודיים, אשר גויסו לצבא הפולני בפרוץ המלחמה.

אנחנו במשפחה שאלנו את גיסי איך הוא מסביר שהוא אחד הניצולים המעטים שניצל ולא נהרג ע"י הרוסים. למרות שהוא היה יהודי, קצין ורופא ידוע. הוא הסביר לנו שהוא טיפל באותה מסירות בקצינים רוסים - שהם היו בעצם האויבים - כמו בחולים פולנים. הקצינים הרוסים היו זקוקים לו ולא מילאו אחרי ההוראות של המשטר במוסקבה.

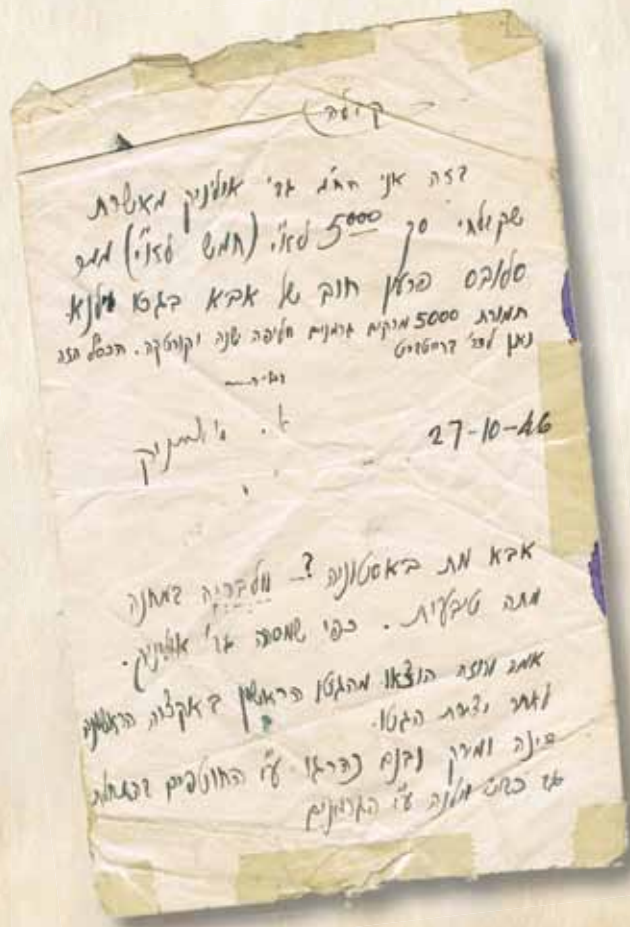
אחרי המלחמה גיסי עלה ארצה ונהיה בתוך זמן קצר רופא מנתח ידוע של פה ולסת ידוע בתל-אביב. הוא הכיר את מרים, רופאת עיניים צעירה שעברה את המלחמה בפולין, אצל משפחה פולנית נוצרית. דוד שולה ומרים התחתנו ב-1953 והם בנו חיים חדשים בתל-אביב. כולנו זוכרים בכאב את האסון שפגע בהם, כשנהרג בנם יחידם אלכס ז"ל בגיל 30 בתאונת דרכים.

מכתב שנשלח ע"י סבא משה דב, במלחמת העולם השנייה

גטו וילנה – מפי עולה חדשה.

עם כניסת הגרמנים לעיר חיו שבעים אלף יהודים ברחובות וילנה וסמטאותיה. הגרמנים נכנסו לעיר בסוף יוני 1941. ברדיו הם השמיעו דברים מרגיעים לאוכלוסייה. כמעט שלא הזכירו את היהודים. ברחובות היו החיילים מחלקים לילדים סוכריות ולא הבדילו בין ילדים יהודים לילדים נוצרים. יהודי וילנה האמינו שלא יפגעו בהם לרעה. בינתיים ערכו הליטאים על דעת עצמם "כאפונס", היינו, חטיפות יהודים לעבודה, שלמעשה אף אחד מהנחטפים לא חזר לביתו. כעבור שבועיים באו אנשי הגיסטאפו לעיר.

גם הגורל של סבתא מלכה לא ידוע בודאות. גיסי רשם בדפי עד, גם בסימן שאלה, שסבתא מלכה היתה ב-Todes Marsch. אך אינני יודעת על מה ביסס גיסי את הדברים. גם בבדיקה נוספת ביד ושם ב-2013, לא מצאתי מידע חדש. אבל התברר שבכל הארצות הבלטיות הגרמנים לא ניהלו רישום של אנשים שהיו במחנות. אפילו אין מידע מלא על כל המחנות שהיו שם. ברגע שהרוסים התקרבו וכבשו את הארצות הבלטיות, הגרמנים חיסלו את המחנות, הרגו והשמידו את היהודים וכיסו את שטח המחנה עם ערמות של אדמה עד חמש מטר גובה. קשה לדעת כמה מחנות היו והיכן היה מקומם כיון שאין ניצולים.

בשנת 1946 הופיעה אצל אברהם במשרד אשה שלפי מה שהיא סיפרה, היא היתה מניצולי הגטו בוילנה. מצאתי בין הניירת שאברהם השאיר, קבלה שאברהם נתן לאישה כסף שד"ר סלובס בוילנה היה חייב לה. בקבלה זו רשום המידע שיש לנו היום על הגורל של משפחת סלובס. יש להניח ששתי אחיותיו של בעלי ז"ל, ומשפחותיהן נהרגו Ponar - בפונאר - יער גדול מחוץ לעיר וילנה. אחרי המלחמה מצאו שם קבר אחים ענק. כל הקורבנות נהרגו ברירות על פתחו של בור ענק. כך שכל הקורבנות נפלו ישר לתוך הבור. הגרמנים דאגו לכסות את הבור באדמה וזה היה סופם של יהודי וילנה. כשהצבא הרוסי התקרב למחנה Klooga דאגו הגרמנים שלא להשאיר שום סימנים משטח המחנה. לכן, לא קיימות רשימות שמיות ולא ידוע כמה יהודים עברו במחנה Klooga.

ג'טו ווילנה

מפי חברה עולה

עם כניסת הגרמנים לעיר

שבע אלף יהודים גרו ברחובות ווילנה וסמטותיה בשעה שהמטוסים הגרמניים הפי ציצו את כסיסי התעופה הרוסיים בסביבה וגדודי חיל-דלים בעלת מסורת ארוך קהילת ישראל עתיקה בעלת מסורת ארוך כה השרויה בצילם של ענקי התורה, אני מוח ולב, שכל אחד מבניה ממשיך אצו את מסכת הבנה המתונה, ההתמדה העשנית, הישרות למופת, ושאיף הרקנים שבה מלאים דעה יהודה ומידות כריזמן. ווילנה של הגריא, רבי שלמה הכהן שבעבר עירם של השנים האחרונות לא היה זו רבי חיים עזרזר נעשתה מבצר לאידישטיים. תרכו לתרבות חילונית. אבל אף בהם, באפי זרמים המקומיים, האד מאור היהדות. הם א היו עמיהארץ. הם לא היו פורקיעולי. הם חיבבו "אידישקייט" והיו שקועים בה כל הויתם. כל שכן שגם בהנה ישבו אות יהודים, וקנים זעזערים, בעשרות הק"ז זים" ולמדו תורה בשקידה מתוך שמהח. כל בהנה היו בה הרבה לומדים מפוראים, יש למידו צנועים, נשמות יהודיות כש"דשכשרות, — יהודים מנעמקי קהילת שלים וליטה.

גרמנים נכנסו לעיר בסוף יוני, 1941. ריו הם השמיצו דברים מרגיעים לאוכ כ. כמעט שלא הזכירו את היהודים. בר"ת היו החיילים מחלקים לילדים סוכריות הכדילו בין ילדים יהודיים לילדים נוצ"י יהודי וילנה, בעל-רבטחון כיסודם, הת' לנחם את עצמם, שבהבדל מוארשה, שם האוכלוסייה. בגרמנים, היו בוילנה ללא מלחמת-רחוב, — לא יפגעו ביהודים. בינתיים ערכו הליטאים על עצמם "כאפונס", היינו, חטיפות יהודים. שלמעשה אף אחד מהנחטפים לא יתו.

רוב שבוים באו אנשי-הג'טו לעיר. לידו על גזירות ראשונות כנגד יהודי טלא צוזה, איסור לילך על המדר' יסור לקנות בשוק בכל שעות היום, ילאו במגע עם האוכלוסים הנצריים. חוקנים יהודית, שבראשה עמד

ר יעקב וייגודסקי הוקו, פנתה לראש-הג'טו וביקשה לבטל את הגזירות. יהודי ווילנה דיברו אל הרוצחים בבאון עצמי. בוילנה שלהם, שהיא יותר יהודית מנכרית, אי אפשר להחיר פגיעות כל כך קשות בכ"ב-ישראל, וייגודסקי אמר לקצין הגרמני: זכית לראות בסמלם של הגרמנים במלח' מת-העולם הראשונה — אוכה לראות במפל' הם אף במלחמה זו. אנשי-הג'טו הובילו את כל חברי המועצה מחוץ לעיר והרגנם ביריות. ביניהם היו הרבנים שוב ופריד מה' חרדים. כעבור ימים אחדים ערכו "חיסולי" של רבני ווילנה: הרוצחים אספו את מורדי הוראה וייגודסקי של הקהילה ותבשום במרתף-הג'טו. במגע מדקי התריסים עמדו היהודים וראו איך צועד בשורה הרא' שונה הגאון הישרי ר' הגיך אייגש, ממשיך שולת הזהב של הגריא, כשמאחריו מתהל' כיס דיניים וראשי ישיבות, פרשים וצדוקים ובפניהם המאירים באור-התורה חקוקה שר' חת מקדיש שש"שמים ברבים. יום של הר' גנים" — היום השחור הראשון בקהילת ווילנה. ניטלה ממנה תפארתה.

להציא עד מועד קבוע כסוכו-זהב רב, וי יהודים ויהודיות אספו שעונים, טבעות-קידו' שיה, גביעים עתיקים, תכשיטים מתכשיטים שונים, ומסרום ליד הג'טו-אספו. בד בבד עם השוד המאורגן התחילו לחטוף אנשים ולרצוחם מאחורי העיר, אמתלה לשחיטה המוגית ראשונה שימשה להם טענתו של קצין גרמני, שבעברו ברחוב-גלור ירו בו יהודים. אנשי הג'טו אסרו בסביבה שלו' שת אלפים איש ואשה והובילום לעיר פאנאר. בית-הקברות של קהילת ווילנה.

שני ג'טות

חדישים ימים דרו יהודים תחת שלטון גרמנים כלא ג'טות. יהודים נהרגו. החיים היו קשים, אף על פי כן היו מקימים שר' עברו בשלום את שנות הרעה. קשה היה להם, לתושבי-ווילנה מדור-יהודיות, לחשוב שבערים יתגו בהם כביישובים אחרים. אבל הגרמנים לא התחשבו ביותר בבעלות הי' יהודית על ווילנה. הם אירגנו בדיקנות את

מנגנון הרציה ההדרגתית. בששי בספטמ' בא, 1941, הוקם ג'טו אחר בשטח הרחובות ואחאלנה, הקבש, שטראסון, יאטקבה, גלור, רודניקה ועוד — במשך ימים נדחקו חמי' שים אלף יהודים למקום הצר הזה, כשבכל חדר הצטופפו אנשים עד כדי מחנק. נשארו עוד המשה עשר אלף יהודים בשני-שוקי, ורחובות אחרים. אותם הכניסו לבית-האסורים לוקישקה. מחמת הדוחק הרב נחנקו עשרות היהודים. קולות הכלואים כקעו שמים וארץ. כעבור כמה ימים הוציאו מבין הכלואים את הפועלים המקצועיים, כשלושת אלפים במספר, ואת השאר הובילו לעיר פאנאר.

הנהגה עבורת-כפייה. העבירו את האנשים והגשים בעבודות הקשות ביותר. הם סללו כבישים ובנו בתים וחקימו בתירחות — והתונה היתה מועטת ביותר, ומכות רצח סגו כל אחד ואחד. הגרמנים התחילו כבר למיין את הברואים" ואת החלשים" לצרכי ההשמדה. בניטו מספר א' — הם כלאו עש' רים אלף יהודים עצירים אומנים, מוכשרים ועבודת; בניטו מספר ב' — שם רוכזו שלד שים אלף המועמדים התודאים לעיר פאנאר, בשבועיים ימים. ביאנואר, 1942, הרגו את שלושים אלף היהודים. הם היו צריכים בעצ' עם לחפור את קבריהם, משהחטפטו היו יורים בהם, שופכים נפט על הגופות ושור' פים אותן. במלאכה זו השתתפו אף ליטאים, לאטבים, אוקראינים ופולנים.

לאחר "חיסול" הג'טו מספר ב' התייצבו במידת-מה חזיים בג'טו מספר א', עשרים אלף היהודים השרידים התחילו לארגן את חייהם. בבתי-כנסיות ובבתי-מדרשות התפל' לו ולמדו; במועדות הקיימים, הליגות והבילתי ליגאליים, היו מארגנים את העזרה הסוציאלית והרפואית לנצרכים ביותר, — נפתחו מכתבים שטיפקו אוכל עם לתושבים; הקימו בתי-ספר למאות ילדים, שתקופה ממושכת היו מסתובבים ברחובות ועוסקים במעשי-משובה שונים; אירגנו קורסים ללי' מורים יהודיים וכלילים בשביל המבוגרים. הצינו הצגות, יצאיות ובעברית, איירגנו מקהלות. הרצאות ושחות על נושאים שונים, יהודי וויינה היו עובדים קשה בימים — והיו רצים לטרנסה רחמתי בלילות. בניטו הציגו מחזה בשם: "ריקון בבית-עלמין" — שם סמלי למצבם, שם מביע את החיים בגי' טו, ואף על פי כן היו עוסקים ושרים ורוק' דים ומקומים לימים טובים. עם כל ההבדלים הרעיוניים בין החוגים השונים בעיר הרי אחת דעו כולם, שלפחות עכשיו יש לעבוד עבר'

זה משותפת בתחומי התרבות והעבודה הסר ציאלית.

באותם הימים התחילו אירגוני-הנוער להקים בונקרים ולקשר קשרים עם אירגוני-מתרות בניטות אחרים. היו נוסעים לחאר' שה לביאליסטוק ומחכים הכניות אין להתגונן בשעות-הצורך ואין להבריה אנשים לפארטיזאנים ביערות. ויהודים סחם, מכל ימות-השנה, היו טורחים להמשיך את חיי' הם הקודמים ומוסרים את נפשם על כך. שומרים שבת במידה היכולת ואוכלים כש' רוח. מלמדים תורה לבניהם ומתפללים בני' בור. קידוש-השם בהמן גילו יהודי ווילנה. רבים מבין משכילי ווילנה חזרו בתשובה. יש נציין במיוחד את הסופר קלמנטיש, מראשי יו"א, אידישיסט מובהק, שחזר למד' רשת אבות, והצטער על שכל ימיו עסק באידישיזם. הגרמנים מינו אותו להיות מנקה מחראות. הסופר השבור והרצון עשה את המלאכה במסירות באמרו, שהוא מנקה את ההפרשה מגופותיהם של יהודים קדושים. הסוברים מירקו נשמות. ווילנה היהודית הוסיפה זיכון לחייה הרוחניים הנפשיים הי' הדדים במהותם.

בראש מועצת-היהודים עמד קצין יהודי לשעבר בקובנה, מר גנו ועל ידו עזר המנה' דס פריד. גנו זה פקד על המשטרה היהודית והוא טרח בכל האמצעים להציל יהודים, תפקידו לא היה קל. מצד אחד היה כפוף לג'טו-אספו והיה צריך למלא את פקודותיהם; ומחצד השני — רצה להוציא יותר ויותר יהודים מידיהם. המשטרה היהודית עזרה להכניס באופן בלתי ליגאלי מיצרכים שונים לג'טו. נקבעו שקרית-סחר עם העיר. דרך תעלות והיו מוציאים בגדים, תכשיטים, רהי' טים, ומכניסום להם ותפוזי-אדמה ופירות, מועלים שהיו יוצאים לעבודת כפייה היו מתעטפים בשקים על-מנת למלאותם במיצרכי מזון בשעת שובם לג'טו. רובם נתפסו ונרצחו. אבל הרבה דחק מרובים להכניס מזון באמצעים בלתי ליגאליים. כריבל, היו בין המשטרה היהודית אנשי-בלבילע שכדי מספרם היה מועט ביותר, אותו גנו, ראש להציל את עצמם היו מלשינים על יהודים. המשטרה, נהרג על ידי הגרמנים בוסן שלא מילא את פקודתם לספק יהודים למחנות השמדה.

השמדת קהילת ווילנה
בעריהשדה נברתו כל היהודים
הליטאים עצמם. כמה עשרות רק

הם הכריזו על גזירות ראשונות כנגד יהודי וילנה: טלאי זהוב, איסור ללכת על המדרכות, איסור לקנות בשוק בכל שעות היום. איסור לבוא במגע עם האוכלוסיה הנוצרית. "מועצת הזקנים היהודית", שבראשה עמד ר' יעקב וויגודסקי הזקן, פנתה לראש הגיסטאפו, וביקש לבטל את הגזירות. אנשי גיסטאפו הובילו את כל חברי המועצה מחוץ לעיר והרגום בריות. כעברו ימים אחדים ערכו "חיסול" של רבני וילנה: הרוצחים אספו את מורי הוראה ודייני-הצדק של הקהילה וכלאו אותם במרתף הגיסטאפו. מבעד סדקי התריסים עמדו היהודים וראו איך צועד בשורה הראשונה הגאון הישיש ר' הניך איינש - ממשיך שושלת הזהב של הגר"א, כשמאחוריו מתהלכים דיינים וראשי ישיבות. היום השחור הראשון בקהילת וילנה הנקרא "יום של הרבנים", יום בו ניטלה תפארתה של וילנה. משנסודה "מועצת הזקנים" החדשה, נדרשה להביא עד לתאריך מסוים, זהב רב. היהודים אספו שעונים, טבעות קידושין, גביעים עתיקים, תכשיטים, ומסרו לידי הגיסטאפו. בד בבד עם השוד המאורגן, התחילו לחטוף אנשים ולרצחם מאחורי העיה. אנשי הגיסטאפו אסרו בסביבה שלושת אלפים איש ואשה והובילום ליער פאונה.

שני גטאות

חודשיים ימים גרו היהודים תחת שלטון הגרמנים בלא גטאות. יהודים נהרגו, החיים היו קשים. אף על פי כן היו מקווים שיעברו בשלום את שנות הרעה. בשישי בספטמבר 1941, הוקם גטו. במשך ימים דחקו חמישים אלף יהודים למקום הצר הזה, כשבכל חדר הצטופפו אנשים עד כדי מחנק. נשארו עוד חמישה עשר אלף יהודים אותם הכניסו

לבית אסורים. מחמת הדוחק הרב נחנקו עשרות יהודים. קולות הכלואים בקעו שמים וארץ. הונהגה עבודת כפייה. העבידו את האנשים והנשים בעבודות הקשות ביותר. הם סללו כבישים ובנו בתים והקימו בתי חרושת, והתזונה היתה מועטת ביותר ומכות רצח ספג כל אחד ואחד. הגרמנים התחילו כבר למיין את ה"בריאים" ואת ה"חלשים" לצרכי ההשמדה. בגיטו מספר א' - הם כלאו עשרים אלף יהודים צעירים אומנים, מוכשרים לעבודה. בגיטו ב' - שם רוכזו שלושים אלף המועמדים ליער פאונה בשבועיים ימים, בינואר 1942, הרגו את שלושים אלף היהודים. הם היו צריכים בעצמם לחפור את קבריהם. משהתפשטו היו יורים בהם, שופכים נפט על הגופות ושורפים אותן. במלאכה זו השתתפו אף ליטאים, לאטבים, אוקראינים ופולנים.

לאחר "חיסול" הגיטו מספר ב' התייצבו במידת-מה החיים בגיטו מספר א'. עשרים אלף היהודים השרידים, התחילו לארגן את חייהם. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות התפללו ולמדו. היו מארגנים את העזרה הסוציאלית והרפואית לנצרכים ביותר - נפתחו מטבחים שסיפקו אוכל חם לתושבים, הקימו בתי ספר למאות ילדים, שתקופה ממושכת היו מסתובבים ברחובות ועוסקים במעשי משובה שונים, אירגנו קורסים ללימודים יהודיים וכלליים בשביל המבוגרים, הציגו הצגות, באידיש ובעברית. אירגנו מקהלות, הרצאות ושיחות על נושאים שונים. בראש מועצת-היהודים עמד קצין יהודי לשעבר בקובנה, מר גנז ועל ידו עזר המהנדס פריד. גנז זה פקד על המשטרה היהודית והוא טרח בכל האמצעים להציל יהודים.

תפקידו לא היה קל. מצד אחד היה כפוף לגיטטאפו והיה צריך למלא את פקודותיהם, ומהצד השני – רצה להוציא יותר ויותר יהודים מידיהם. המשטרה היהודית עזרה להכניס באופן בלתי ליגאלי מצרכים שונים לגטו. נקבעו קשרי מסחר עם העיר. דרך תעלות היו מוציאים בגדים, תכשיטים, רהיטים, ומכניסים להם תפוחי אדמה ופירות. פועלים שהיו יוצאים לעבודת כפייה היו מתעטפים בשקים על מנת למלאותם במצרכי מזון בשעת שובם לגטו.

רובם נתפסו ונרצחו. אבל הרעב דחף רבים להכניס מזון באמצעים בלתי ליגאליים. כרגיל, היו בין המשטרה היהודית אנשי-בליעל שכדי להציל את עצמם היו מלשינים על יהודים. מספרם היה מועט ביותר. אותו גנז, ראש המשטרה, נהרג על ידי הגרמנים בזמן שלא מילא את פקודתם לספק יהודים למחנות השמדה".

השמדת קהילת וילנה.

"בערי השדה נכרתו כל היהודים על ידי הליטאים בעצמם. כמה עשרות יהודים עוד נשארו והם נאספו באמצע שנת 1943 לעבודת פרך. לאחר כמה שבועות בא קצין גיטטאפו והודה ליהודים על עבודתם הטובה, חילק שוקולד, והתיר להיכנס למחסן על מנת לנוח. משהתאספו במחסן, ציווה לשרוף את המחסן על אנשיו. לאחר הפסקה ממושכת, התחילו הגרמנים לחסל בהדרגה את שרידי קהילת וילנה. בני הנעורים ברחו ליערות, מספרם הגיע לכמה מאות. אולם מועטים מהם נשארו בחיים. בראשון לספטמבר 1943, נסגרו שערי הגיטו. אלפיים מוציאים לעבודה בסביבה, והשאר כעשרת

אלפים נשלחים לגטאות באסטוניה ולאטביה. מספרת את סיפור השמדת קהילת וילנה, גיטה ג. הובלה בקבוצה של אלף נשים לעיר ירגה, בקייזרוואלד, אחד המקומות הנהדרים בבירת לאטביה, שם קברו את יהודי ירגה. במקום הקימו את תחנת עבודות הפרך של היהודיות מוילנה, מכות, רעב, עלבונות, מעשים סאדיסטיים מצד הממונים על המחנה. היסורים היו לבלי נשוא. במחנה דונביגן – לאטביה, היה הממונה המנוול הגרמני, שכינה את עצמו בשם "גוסטאב, איש הברזל". מומחה לחיסול מחנות, רוצח סאדיסטי מהדרגה השפלה ביותר, שנהנה הנאה איומה מפירפוריהם של אחרים. עם התקדמות הרוסים הובילו את מאות הנשים והגברים, שנתוספו ממחנות עבודה שונים, לעבר גרמניה. רבים מהם מצאו את מותם בבוכנוואלד, דאכו – ובמחנות שונות בדרך למחנות אלה. אך ניצלו כמה מאות יהודים ממות בטוח, הרי ניצלו בגלל סירובם של שומריהם ללכת לחזית, ולכן יתרו על רצח יהודים כדי שיוכלו לשמש שומריהם.

שבעים אלף יהודים חיו בוילנה בשעת כניסת הגרמנים. קהילה לא קטנה בכמותה ורבת-חשיבות באיכותה. קהילה בעלת סימני – ייחוד שכליים-רוחניים משלה. בירת יהדות ליטא הלמדנית, הנבונה, השקדנית ששלחה את רישומיה העמוקים ביהדות העולמית.

לאחר ארבע שנים – כמה נשארו מקהילה זו? עשרות, מאות. חורבן וילנה מסמל את חורבנה של יהדות הגר"א ורבי חיים מוולוז'ין, יהדות של אהבת תורה ושקידה עצומה, ואור של מידות תרומיות".

אברהם עזב בגיל צעיר הורים ובית חם, משפחה עשירה ומכובדת, בכדי לבנות את ארץ ישראל במלוא מובן המילה. אברהם עבר את כל המאורעות והמלחמות בארץ, שירת בהגנה ובתפקיד זה היה אחראי על כל הגליל התחתון. אברהם היה הנצר היחיד שזכה להקים דור חדש של משפחת סלובס. לאברהם וסימון לבית וייל נולדו שלושה ילדים. אברהם זכה להכיר 22 נכדים. לאברהם היו סיפורים רבים עוד מתקופת ילדותו. הילדים ובעיקר הנכדים אהבו מאוד לשמוע שסבא אברהם סיפר להם סיפורים מהתקופה הזו. אברהם נפטר בגיל 86 והוא קבור בבית העלמין הישן בחיפה.

אברהם מסר לחברת החשמל מסמך ובו הוא כותב על פרק הזמן שהוא עבד בחברת חשמל את הדברים הבאים: "הגעתי לנהריים בצהריים יום חמסין 48 מעלות... בלילות הראשונים אכסנו אותי יחיד בצריף עץ גדול בעל גג פח, שנמצא במדבר בקצה שכונת הפועלים. קיבלתי מיטת ברזל ומחצלת, הייתי בודד בצריף. לאחר יום עבודה ארוך ומפרך של כ-16 שעות ולאחר מקלחת "קרה" עם מים רותחים! מצינורות גלויים על פני השדה. מבנה המקלחת היה מעץ ובין הלוחות שרצו עקרבים צהובים. ניסיתי בערב להרדם, אך החום המעיק והפשפשים מנעו את העונג הזה. כך עברו מספר לילות, נדודי שינה ומחשבה על עזיבת המקום, לאור התנאים, החלה מכרסמת. אולם האמביציה המקצועית מנעה זאת. ומדי בוקר בהשמע הצפירה, לאחר תפילה וארוחת בוקר התיצבתי לעבודה. באחד הערבים, הרגשתי בתכונה בשכונת הפועלים. הבחנתי בקבוצת שומרים ובראשם מר יוסף בלושטיין, עוברים מבית לבית ושואלים שאלות, בסוף הגיעו לצריף "שלי", ושאלו גם אותי בנימה של יאוש ניכר, אם ידוע לי על מהנדס שהגיע מחיפה בשם אברהם סלובס... כשעניתי בחיוב כי אני הוא סלובס, היתה הפתעתם רבה, ומיד העבירו לי את הוראתו של מר אברהם רוטנברג מנהל התחנה, להתייצב לפניו מיד ב"בית הלבן". הרגשתי היתה כמו שכתוב בפרשת יוסף "ויריצוהו מן הבוה... ויעמוד לפני פרעה". מהרגע שמצאו את "הילד האבוד", השתנו חייו. אברהם קיבל מקום מגורים ביחד עם העובדים והעיקר מהיום הזה הוא עבד ישירות תחת פיקודו של מר רוטנברג.

Eng. A Slewes,
Haifa,
P.O.B. 57.

The British Red Cross,
Jerusalem,
P.O.B. 1085.

Sir,

I thankfully return your Enquiry Form which I have filled and would be obliged to be told if the form is enough for all the family members or if each needs a separate one. If so, I would like to be in receipt of them.

Herewith is enclosed a stamp for answer.

Thanking you in anticipation,

I remain,

Yours very truly,

A. Slewes.

הצלב האדום הברטי

ירושלים ת.ד. 1085

מר

בתודה אני משיב על מסמך הפנייה שלך אשר ביצעת.

אשמח באם תודיעי לי אם המסמך יספיק

לכל בני המשפחה או שנזדקק למסמך נוסף

עבור כל בני המשפחה.

אם כן נא שלחו לי אותם.

מצורף בול עבור התשובה (המענה).

בתודה ובצפיה

בהערכה ובידידות

א. סלובס

התכתבויות של אברהם עם גורמים שונים

בניסיון להעלות את הוריו לארץ

PATRIARCHATUS LATINUS
HIEROSOLYMITANUS

Jerusalem, 23 August 1943.

P. O. B. 1171 Tel. 3460

Telegr. Addr. "PATRILATIN - JERUSALEM"

Nº

Mr. A. SLOWES
P.O.B. 57
H I F A

Dear Sir,

I am directed by His Beatitude to reply to your letter dated 18th instant, and to tell you that it is not possible to forward the inclosed documents until the Vatican knows the whereabouts of your parents, which is not easy indeed. Anyhow if you listen to the Radio from Vatican to Palestine every thirsdays at 11 o'clock, you would perhaps receive a satisfactory news, what we heartily wish to you.

Nevertheless we will immediately send these documents to the Vatican, and we hope they will shortly arrive there.

With compliments,

Yours faithfully

(Th. Maat)

Chancellor of the Latin Patriarchate.
P.O.B. 1171

אדון, אגיש בזאת תשובה למכתבך ב-18.
אציע כי תפנה בעצמך לקונסוליה השבדית בחיפה אשר
בטוחני יגישו לך כל העזרה האפשרית.

כבודך, אדוני
הוריתי ע"י כבודו להענות למכתבך בתאריך ה-18 ולדווח לך
כי אין אפשרות להעביר את הטפסים המצורפים עד אשר
הוותיקן ידע את הפרטים אודות הוריה, אשר אכן לא יעלה
בקלות.

בכל מקרה, אם תאזין לרדיו מהותיקן לפלסטין בכל יום
חמישי בשעה 11, אולי תהיה מרוצה מהעדכון (החדשות).
אנחנו מאחלים לך זאת מכל הלב.

אף על פי כן, אנחנו נשלח באופן מיידי את הטפסים
(דוקומנטים) הללו לותיקן, ואנו מקווים כי יגיעו במהרה.
בברכה

תעודת משלוח
 تذكرة إرسال

Packet addressed as below is certified to have been registered
 إن الرزمة المين عنوانها أدناه قد تم تسجيلها تحت رقم
 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

Royal Swedish
 Consul

Stamp
 Mark
 (برامج اللائحة بظهورها)

A. S i o w
 Civil Engineer &
 P.O. Box 57
 Haifa.

August 29th,

The
 Royal Swedish Consul
 Haifa
 P.O. Box 5.

Sir,

I herewith beg to apply to you with the following request:

My parents who are in Wilno, received permission from the Palentine Government to enter the country as immigrants. I have asked the Red Cross and Vatican authorities to inform them about it and to forward to them the photocopy of Government's notice. The answer I have received was that they will try to do it, but that the possibility of communication with Wilno from Switzerland and from the Vatican is almost impossible.

My only hope is now that the Swedish Authorities will see their way right to contact my parents and to submit them the enclosed photocopy, so as to enable them to leave the occupied territory.

I venture to hope that assistance will not be denied to aged people who have during all their lives helped the sick or physicians, in these hard days.

Hoping that you will accede to my request, I beg to remain, Sir,

Yours respectfully

Particulars relating to my parents:

Mr: Morava-Dor, Slomon, -born in 1878, -Profession: Dental Surgeon.
 (Moson)
 Mr: Malka Slomon, Mos Jasionaka, -born in 1883, -
 Profession: Dental Surgeon.
 Mrs: Dr. M. Slomon, Wilno (Vilna), Wioletka 50/3, (Didzioji 50/3)

הקונסוליה השוודית
 אדון,

הנני מביע תחנוני לכבודו להענות לבקשתי דלהלן.
 הורי אשר בוילנא קבלו אשרות כניסה לפלסטין בתור מהגרים.
 בקשתי מהצלב האדום ומהוותיקן לידע אותם על כך ולצלם
 בעבורם העתק.

המענה שקיבלתי היה כי הם ינסו לעשות כן אבל התקשורת
 בין וילנא והוותיקן או שוויץ כמעט בלתי אפשרית.
 תקוותי האחרונה כעת שהרשויות השוודיות ימצאו דרך לבוא
 במגע עם הורי בכדי להפקיד בידם את העתק אשרות הכניסה.
 כולי תקווה כי לא תמנעו את עזרתכם לקשישים אשר במשך
 כל חייהם סייעו לחיילים בתור רופאים, בימים קשים אלו.
 בתקווה למענה לבקשתי
 בכבוד רב

כבודכם,
 במענה למכתבי, הואלתם להודיעני ב- 23.5.43 כי נעשית
 בקשה ודרישה בשלומם ומצבם של הורי.
 בינתיים קיבלתי הודעה מההמשלה הפלסטינית, שמשדר
 והנפקת הפספורטים הבריטי באיסטנבול, קיבלה הוראה
 להנפיק להורי ויזות - אשרות כניסה לפלסטין.
 צרפתי העתק של המכתב המוזכר לעיל, ואבקש מכבודו
 לשלוח העתק זה לצלב האדום על מנת להעביר מכתב זה
 להורי בכתובת:
 ד"ר מ. סלובס וילנא...
 אודה לכם מאוד באם תענו לבקשתי.
 משאלת בן המשתוקק להציל את חיי הוריו.
 שלכם בנאמנות.

 20
 A. Slaves, Mrs.
 P.O.B. 57
 Wilna.
 August 18th, 1943.

The British Red Cross Society and
 Order of St. John of Jerusalem
 P.O. Box 1005
 Jerusalem.

Dear Sirs,
 In reply to my letter you kindly informed
 me on 20.5.43 that an enquiry is being made for the
 welfare and arrangements of my parents. In the same
 date I received a notification from the Palestine
 Government that the British Passport Control Officer
 at Istanbul has been authorized to grant my parents
 visas for their admission to Palestine.

I enclose a photostamped copy of the above
 mentioned letter and ask you herewith to send this
 photostamped copy to the Red Cross Centre so that
 it may be forwarded by them to my parents at the
 following address:

Mr. M. Slaves, Wilna,
 Wielka 30/2 (Diazioji 30/E)

I shall be most grateful if you accede to my
 request - the request of son to save the lives of
 his parents.

Yours faithfully,

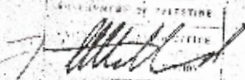
- ENCLOS. Photostamped copy of letter from Palestine Government announcing Visa for my parents.
- International reply coupon.
- Photographs of my parents

GOVERNMENT OF PALESTINE.
DEPARTMENT OF MIGRATION,
HAIFA EMIGRATION OFFICES.
August, 1948.

Sir,

I refer to your letter of the 5th August, 1948, regarding your parents Mr. Moses Ben (Moses) Glown and his wife Malka Glown, and have to inform you that the British Passport Control Officer, Haifa, has been authorized to grant your parents visas valid for their admission to Palestine as immigrants.

I am, Sir,
Your obedient servant,

ASSISTANT COMMISSIONER FOR
MIGRATION.

Mr. Avraham Glown,
P.O. B. 57,
Haifa.

ממשלת פלסטין
מחלקת ההגירה
משרד ההגירה חיפה
מר

במענה לפניתך ב- 8.8.43 אודות הוריק מר משה
דב סלובס ורעיתו מלכה סלובס, הנני להודיעך בזה
שהמשרד להנפקת דרכונים הבריטי באיסטנבול,
אישרו הנפקת ויזות תקיפות לכניסה של הוריק
לפלסטין בתור מהגרים.

אני מר

עבדך הממושמע.

(21)

A. Slowes, Esq.
P.O. Box 57
Haifa.

August 18th, 1948

The Swedish Consul
Jerusalem

Dear Sir,

I herewith beg to apply to you with the following request:

My parents who are in Wilno, received permission from the Palestine Government to enter the country as immigrants. I hereby beg to ask you to forward to your Government the photograph of this notification from the Pal. Government attached herewith, and to ask your Government to forward to my parents this photographed copy to this address:

Dr. M. Slowes, Wilno, Wielka 30/2 (Didziuj 2)

If assistance could be given them in leaving the occupied territory, I should be sorely grateful.

I venture to hope that assistance will not be denied to good people who have during all their lives helped the sick as physicians, in these hard times.

Particulars relating to my parents:

Father's name: Lewisa Her Slowes
Born in 1872. Profession: Dental surgeon

Mother's name: Malka Slowes, née Jankowska
Born in 1883. Profession: Dental surgeon

Enclosures: Photographed copy of letter from
Palestine Government
My parent's photographs.

Hoping that you will see your way to accede to my request, I beg to remain, Sir, Yours faithfully.

אדון יקה

מעומק ליבי, אנוכי מתחנן כי תעתר לבקשתי כדלהלן:

הורי הנמצאים כעת בוילנא קבלו היתרי כניסה מהממשלה הפלסטינית, לעלות לארץ כמהגרים.

אתחנן בזאת כי תעבירו לממשלה שלכם העתק הודעה זו ולבקש מהממשלה שלכם להעביר הודעה זו להורי בכתובת...

באם תוכלו להגיש סיוע בעזיבתם את הטריטוריה ה...

תודתי והערכתי יעצמו.

אני מעיז לקוות כי לא תמנעו מלעזור לאנשים אשר נתנו מעצמם כל ימי חייהם עבור חולים בתור רופאים, כעת כאשר הם נתונים במצוקה.

פרטים אודות הורי...

בתקווה כי תמצאו את הדרך להענות לבקשתי.

בתקווה כי תמצאו את הדרך להענות לבקשתי.

A. Slowes, Esq.
P.O.B. 57
Haifa

August 18th, 1943

His Beatitude
The Latin Patriarch
P.O. Box 1171
Jerusalem

Your Beatitude,

I ask for forgiveness if I trouble Your Beatitude
with the request outlined hereunder.

My parents received from the Palestine Government, Visas
valid for their admission into Palestine which are in the
possession of the British Passport Control Office at Istanbul.

In view of the war conditions I appeal to Your Beatitude
to assist me in having my aged parents.

My request is that Your Beatitude dispatch to the Vatican
the particulars stated hereunder and the photostamped copy of the
notification from the Palestine Government in order that the
Italians forward same to my parents, thereby enabling me to obtain
permission to leave the occupied territory.

My I mention that both my father and my mother are physicians
and during the whole of their lives served the sick and many
times assisted the poor free of charge. Needless to say I shall
be more than grateful if I succeeded in securing Your Beatitude's
indispensable help to save my parents in their old age.

Enclosures: 1) Photostamped copy of letter from Ital. Government
2) My parents' photographs
3) A stamped envelope

These are the particulars relating to my parents:

My father: Mowana Ben (doses) S l o w e s
His father: Shalom Wolf
His age : born in 1872
His profession: Dentist

My mother: Naika S l o w e s, née Jezierska
Her father: Abraham Yonada
Her age : born in 1883
Her profession: Dentist

Last address: Dr. A. Slowes, W i l n a, Wislona 50/51 (Widnioji 30.
Date of last letter from them received by me: 11-10-41

Respectfully,

כבוד
המנהיג הלאומי
כבוד,

אבקש מחילה באם אני מטריד אתכם בבקשתי כדלקמן.
הורי קיבלו ממשלת פלסטין ויזות תקיפות וכניסתם לארץ,
אשר נמצאת כעת בהחזקה אצל השר להנפקת פספורטים
הבריטי באיסטנבול, לאור המצב המלחמתי המסוכן, אני
מתחן לכבודו לעזור לי בהצלת הורי המבוגרים.
תרשו להזכיר כי שני הורי הם רופאים מומחים אשר הקדישו
את כל חייהם למען חולים ולנזקקים פעמים רבות ללא
תמורה בכלל.
מיותר לאמר כי הערכתנו והוקרתנו לא ידעו גבול באם נבטח
את עזרתו החיונית של כבודו בסיוע להציל את הורי הזקנים.

לזכרה של אמנו היקרה
אשר הלכה לעולמה
ולא זכתה לתת אישית את הספר
אשר עמלה עליו רבות.
יהי זכרה ברוך.

